

Sateenkaariperheiden kohtaamiset varhaiskasvattajan näkökulmas- ta

Miranda Heikkinen ja
Maaren Kemppi

Sateenkaariperheiden kohtaamiset varhaiskasvattajan näkökulmas- ta

Miranda Heikkinen ja
Maaren Kemppi
Opinnäytetyö, kevät 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
+ LTO-kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Heikkinen, Miranda & Kemppi, Maaren 2015. Sateenkaariperheiden kohtaamiset varhaiskasvattajan näkökulmasta. Helsinki, kevät 2015, 67 s., 3 liitettä

Diakonia-Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK), lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia varhaiskasvatuksen ammattilaisten kohtaamia sateenkaariperheiden kanssa. Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään minkälaista tukea sekä tietoa varhaiskasvatusalan työntekijät ovat saaneet kohdatessaan sateenkaariperheitä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten varhaiskasvattajat ovat tuoneet esille moninaisuutta lapsiryhmässä sekä miten voitaisiin kehittää sateenkaariperheisiin liittyvän tuen sekä tiedon antamista työntekijöiden keskuudessa.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena sekä kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena. Opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä käytettiin strukturoitua teema- sekä lomakehaastattelua. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2014 eri puolella Helsinkiä. Haastatteluihin osallistui viisitoista varhaiskasvattajaa, joista yhdeksän oli lastenhoitajaa, viisi lastentarhanopettajaa ja yksi erityislastentarhanopettaja. Haastattelut litteroitiin, jonka jälkeen haastattelut analysoitiin teemoittain.

Haastattelujen perusteella voitiin todeta, että varhaiskasvattajat eivät juuri tunneneet tarvitsevan erityistä tukea sateenkaariperheiden kanssa, mutta aiheeseen liittyvän lisätiedon saaminen koettiin tarpeelliseksi. Jos koulutusta tarjotaan, ei siitä kieltäydyttäisi. Asenteet erilaisuutta ja vähemmistöjä kohtaan ovat avoimet.

Avainsanat: sateenkaariperheet, homoseksuaalisuus, varhaiskasvatus, moninaisuus

ABSTRACT

Heikkinen, Miranda and Kemppi, Maaren, spring 2015. Interaction between early childhood educators and gay families . Helsinki spring 2015, 66 p. 3 attachments.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services, Kindergarten Teacher Qualification.

The aim of the thesis was to study meetings between early childhood education professionals and gay parent families. In our thesis we tried to find out what kind of support and information early childhood education professionals need when meeting with various families. One of the goals was to find out how early childhood educators have taught diversity to their kindergarten class. In addition, we wanted to discover better methods of sharing information and offering support to the workers.

We used both qualitative and quantitative methods in the thesis. As for methods, we used a structured interview form that was categorized into different themes. The interviews took place in the fall of 2014 in Helsinki. We interviewed fifteen pre-school workers, nine of which were day care workers, five kindergarten teachers and one special needs kindergarten teacher. The interviews were transcribed, after which the interviews were analyzed thematically.

According to the results, we found that early childhood educators do not need special support for meeting with gay parent families. Attitudes towards diversity and minorities are already open in Finland.

Keywords: gay families, homosexuality, early childhood education, diversity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO JA TAUSTA.....	6
2	SATEENKAARIPERHEET	8
	2.1 Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi	9
	2.2 Sateenkaariperheet ry	11
	2.3 Sateenkaariperheet lain silmissä	11
	2.4 Sateenkaariperheiden kohtaaminen päivähoitossa	13
3	VARHAISKASVATUS	19
	3.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat	19
	3.2 Kasvatuskumppanuus	20
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	23
	4.1 Tutkimuskysymykset.....	23
	4.2 Aikaisemmat tutkimukset	24
5	TOTEUTUS	27
	5.1 Tutkimusympäristö.....	27
	5.2 Kohderyhmä	27
	5.3 Tutkimusote	28
	5.4 Aineiston keruu	31
	5.5 Aineiston analysointi	31
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	33
	6.1 Sateenkaariperheiden kohtaaminen	33
	6.2 Tiedon ja tuen saanti	34
	6.3 Moninaisuuden käsitteleminen lapsiryhmässä.....	39
	6.4 Tietoperusta.....	42
	6.5 Moninaisuuden puheeksiottaminen	44
7	POHDINTA	47
	7.1 Tulosten pohdinta	47
	7.3 Omaa ammatillista pohdintaa	51
	7.4 Kehittämisehdotukset	52

LÄHTEET	54
LIITE 1: Saatekirje päiväkoteihin.....	58
LIITE 2: Haastattelulomakkeen saate	59
LIITE 3: Haastattelulomake.....	60

1 JOHDANTO JA TAUSTA

Opinnäytetyömme käsittelee varhaiskasvatuksen työntekijöiden kohtaamia sateenkaariperheiden kanssa. Opinnäytetyössämme pyrimme selvittämään minkälaista tukea sekä tietoa varhaiskasvatusalan työntekijät ovat saaneet kohdatessaan sateenkaariperheitä. Haluamme selvittää, miten varhaiskasvattajat ovat tuoneet esille lapsiryhmässä moninaisuutta ja miten voitaisiin kehittää tuen sekä tiedon antamista työntekijöiden keskuudessa sateenkaariperheisiin liittyen. Meidän kokemuksen ja käsitysten mukaan sateenkaariperheistä ei juuri puhuta päivähoidossa. Opinnäytetyömme aihe nousi Sateenkaariperheet ry:stä ja heidän toiveena oli, että tutkimus tehdään varhaiskasvattajien näkökulmasta. Aikaisemmista tehdyistä tutkimuksista selviää, että varhaiskasvattajat ovat halukkaita saamaan tietoa sateenkaariperheistä enemmän.

Sateenkaariperheiden määrä on kasvussa, joten päivähoidon tulisi valmistautua asioimaan eri perhemuotojen kanssa. Vuodesta 2009 lähtien samaa sukupuolta olevilla pariskunnilla on oikeus adoptoida lapsi perheen sisällä, jos samaa sukupuolta ovat aviossa keskenään tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Marraskuussa 2014 Eduskunta antoi täysistunnon äänestyksessä tukensa tasavertaisen avioliiton laille (Eduskunta 2014a). Eduskunta hyväksyi joulukuussa 2014 toisessa täysistunnon käsittelyssä tasa-arvoisen avioliittolain (Eduskunta 2015b). Tällä hetkellä näyttää todennäköiseltä, että tasa-arvoinen avioliittolaki tulee voimaan Suomessa.

Jos tasa-arvoinen avioliittolaki tulee voimaan, uskomme tämän lisäävän sateenkaariperheiden näkyvyyttä yhteiskunnassamme. Lain myötä homo- ja lesbopareille tulisi tasavertainen adoptio-oikeus. Kuitenkin vielä Suomen ulkopuolelta tulevien adoptiolasten syntymämaat voivat määrittää, päätyykö lapsi hetero- vai samaa sukupuolta olevalle parille.

Haluamme molemmat tulevina varhaiskasvatusten ammattilaisina olla vaikuttamassa arvoihin ja asenteisiin, kun kohtaamme tulevan asiakasryhmämme. Opinnäytetyömme valmistuttua tarkoituksena on viedä työtämme eteenpäin ja

lähettää työ tutkimuksessa mukana olleiden päiväkotien esimiehille luettavaksi. Päiväkodin esimiehellä voi olla suuri vaikutus siihen, kuinka paljon ja avoimesti sateenkaariperheistä sallitaan puhuvan työyhteisössä ja päiväkotiryhmissä.

Suomessa sateenkaariperheiden vanhempina toimii enemmän naisia kuin miehiä. Perheet ovat usein yksinhuoltaja- ja uusperheitä, ja yhä useammin miespari saa lapsia yhdessä naisen tai naisparin kanssa. Lapsen adoptoiminen ei ole miehille vaihtoehto Suomen nykyisen lainsäädännön mukaan ja sateenkaari-perhetoiminta on naisvaltaista. Suomessa arvioidaan olevan tällä hetkellä tuhansia sateenkaariperheitä ja sateenkaariperheissä elävien lasten määrä kasvaa. On tärkeää että varhaiskasvatuksen työntekijät valmistuvat kohtaamaan myös sateenkaariperheissä elävien lasten erityistarpeet. (Jämsä 2008, 27.) Opinnäytetyössämme keskitymme samaa sukupuolta olevien pariskuntien perheisiin.

Perhe määritellään yhdessä asuvien ihmisten ryhmäksi, jonka muodostaa kaksi henkilöä, jotka ovat avio- tai avoliitossa keskenään sekä heidän lapsensa. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2011, 54.) Perheet voidaan jakaa erilaisiin tyypeihin sen perusteella, ketä perheeseen kuuluu. Perhetyyppinä ovat muun muassa ydinperhe, yksinhuoltajaperhe ja uusperheet. (Vile, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2011, 55.)

2 SATEENKAARIPERHEET

Sateenkaariperheillä tarkoitetaan kaikkien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien eli homojen, lesbojen, bi- ja transihmisten lapsiperheitä. Homoseksuaalisuus tarkoittaa sitä, että joku on kiinnostunut samaa sukupuolta olevasta henkilöstä emotionaalisesti ja seksuaalisesti (Sullivan 1995,18). Kaikki eivät kuitenkaan halua käyttää perheestään nimitystä sateenkaariperhe. Sateenkaariperheen käsitteellä halutaan tuoda esille perheiden kirjoa ja sana vakiintui suomen kieleen viimeistään, kun vuonna 1996 perustettiin Sateenkaariperheet ry. Sateenkaaresta on tullut ilon symboli perheissä eläville lapsille ja vanhemmille. (Jämsä 2008, 26,27.)

Käsitteenä sateenkaariperhe viittaa niihin perheisiin, jotka eivät ole heteroseksuaalisia ydinperheitä tai heteroseksuaalisen liiton hajoamisen pohjalle rakentuneita eri sukupuolta olevien vanhempien uusperheitä. Heteroseksuaalisen vanhemman yksinhuoltajaperhe ei myöskään kuulu sateenkaariperhe käsitteen alle. Yleiskielessä sateenkaariperhe sanana viittaa usein kuitenkin suppeampaan ryhmään, jotka koostuvat pääosin naispareista ja heidän lapsistaan, joskus myös lasten isistä. Mediateksteissä sana "sateenkaariperhe" on useammin naisparin ja heidän lastensa muodostava perhe. Niinpä käsitteen käyttö laajemmin ja monimuotoisempana heteroydinperhenormista poikkeavasta perheestä ei ole täysin ongelmattonta. Sateenkaariperheet käsitteenä sisältää oletuksen lapsiperheistä. Esimerkiksi samaa sukupuolta olevat parit, jotka ovat rekisteröineet parisuhteensa, eivät yleiskielessä ole sateenkaariperheitä. (Moring 2013, 55.)

Sateenkaariperheitä voivat olla mies- tai naisparien ydinperheet. Apilaperheen voi muodostaa kaksi miestä tai naista yhdessä samaa sukupuolta olevan parin kanssa, miespari ja nainen tai naispari miehen kanssa. Voidaan puhua ystäväperheestä, jonka muodostaa mies ja nainen, ilman keskinäistä parisuhdetta. Polyperheet käsite sisältää useamman vanhemman perheen, joiden välillä on rakkaussuhteita. Transihmisten perheet sisältävät monenlaisia erilaisia kuvioita, missä voit kohdata kaikkia näitä edellä mainittuja muotoja. (Sateenkaariperheet

ry i.a.a) Sateenkaariperheen voi myös muodostaa heteroparin perhe, jos ainakin toinen vanhemmista on bi- tai transseksuaali tai ei halua määritellä itseään seksuaalisuutta kuvaavilla sanoilla (Ojanen, Ritmala, Siven, Vihunen & Vilen 2011, 81).

Sateenkaariperheissä eletään samanlaista elämää kuin lapsiperheissä yleensäkin. Lesbo-, homo-, ja bi- ja transvanhemmat kohtaavat lasten kanssa samanlaisia ilon ja surun hetkiä kuin heterovanhemmatkin. Sateenkaariperheille olisikin tärkeää, että perheiden moninaisuus huomioitaisiin arjessa ja lainsäädännössä. Vanhemmuus ja perhe eivät riipu sukupuolirooleista vaan rakkaudesta sekä sitoutumisesta. (Ojanen, Ritmala, Siven, Vihunen & Vilen 2011, 81).

2.1 Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi

Sateenkaariperheiden hyvinvointi -hankkeen kirjallisuuskatsauksessa Kia Aarnio (2014) on kartoittanut jo aikaisempia tutkimuksia lasten hyvinvointiin sateenkaariperheissä. Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointia on tutkittu neljän vuosikymmenen ajan. Hyvinvointiin kuuluu psyykkinen hyvinvointi, kuten masennus-, ahdistus- ja käytöshäiriöoireiden vähäisyys, hyvä itsetunto, sekä lämpimät perhe- ja ystävyysuhteet. Kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu sateenkaariperheen lasten voivan yhtä hyvin tai jopa paremmin kuin heterovanhempien lasten. Tutkimusten painopiste onkin siirtymässä tällä hetkellä siihen näkökulmaan, mitkä ovat sateenkaariperheessä elämisen vahvuudet ja heikoudet, kun aikaisemmin sateenkaariperheet ovat taistelleet olemassaolon oikeuksista. On tärkeää tunnistaa ja tietää lasten hyvinvointia uhkaavat riskitekijät sekä tilanteet, missä lapsia tulisi tukea. Saatuja tietoja on hyödynnettävä sosi-aali- ja terveyspalveluissa, päiväkodeissa sekä kouluissa ja tietoa tarvitaan myös kehitettäessä lainsäädäntöä. (Aarnio 2014, 3.)

Suomalaisia sateenkaariperheiden lapsia ei ole juuri tutkittu. Vuoden 2015 alussa käynnistyy kyselytutkimus, joka selvittää sateenkaariperheiden lasten vahvuuksia ja kipukohtia. Vastaajina tutkimuksessa ovat kouluikäiset lapset sekä heidän vanhempansa. Sateenkaariperheiden hyvinvoinninkartoitus on tar-

peellista, kun kehitetään lainsäädäntöä ja palvelujärjestelmää sekä tarjottavaa tukea lapsille. YK on antanut Suomelle huomautuksen siitä, ettei Suomi ole tuonut riittävästi yksityiskohtaista tietoa vähemmistöryhmien hyvinvoinnista. Sateenkaariperheiden määrä kasvaa, eikä heitä tavoiteta tavallisten edustavien kyselyjen kautta. Kyselytutkimus tuo uutta tietoa perheille itselleen, viranomaisille sekä perhepalvelujen kehittäjille. (Väestöliitto 2014.)

Kansainvälisten tutkimusten mukaan vanhempien seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli ei juuri vaikuta lasten psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Perheiden hyvinvointiin vaikuttaa ennen kaikkea se, kuinka perhe toimii. Sateenkaariperheissä lapset voivat vähintään yhtä hyvin kuin muissa perheissä ja heillä on myös vähintään yhtä lämpimät suhteet vanhempiinsa sekä ystäviinsä. Jossain määrin sateenkaariperheiden lapsia ja nuoria kiusataan perhemuodon vuoksi, mikä heikentää lasten hyvinvointia. Vuoden 2015 kyselytutkimuksella pyritään selvittämään muun muassa, miten on mahdollista, että sateenkaariperheiden lapset voivat silti keskimäärin hyvin. Yhtenä selityksenä voidaan pitää, että muita lapsia kiusataan myös eri syistä johtuen ja toisena selityksenä voi olla, että sateenkaariperheiden lapset selviävät kiusaamisesta hyvin toimivien tukiverkostoja avulla, tutkimuksen toteuttaja Kia Aarnio arvioi. (Väestöliitto 2014.)

Tutkimukset pienten lasten voinnista lesboperheissä ovat osoittaneet, että samaa sukupuolta olevat vanhemmat eivät itsessään ole riskitekijä lapsen normaalille kehitymiselle. Empiiriset tutkimustiedot osoittavat, että lesbovanhempien lapset pärjäävät yhtä hyvin kuin heteroparien lapset emotionaalisella, kognitiivisella ja sosiaalisella toimintakyvyn saroilla. Tutkimuksissa on kuitenkin selvinnyt, että lesbovanhempien lapset joutuvat usein paheksunnan kohteeksi vanhempien seksuaalisen suuntautumisen johdosta ja tätä kautta lapset menettävät itseluottamusta ja lapsissa on alkanut näkyä käyttäytymisongelmia. Säännölliset tapaamiset muiden lesboparien lasten kanssa ja suvaitsevaisuutta opettavat koulut ovat tekijöitä, joiden on osoitettu vähentävän kielteisten vaikutusten syntyä samaa sukupuolta olevien vanhempien lapsille. (Bos & Gartrell 2010, 561.)

2.2 Sateenkaariperheet ry

Sateenkaariperheet ry on lastensuojelu- ja perhejärjestö, joka tekee lapsi-, nuori-, ja perhetyötä, ihmisoikeus-, sekä perhepolitiikan kehittämistyötä, moninaisuuskasvatustyötä ja sosiaali-, terveys-, ja koulutuspalveluiden kehittämistyötä. Yhdistyksen tarkoituksena on toimia Suomen sateenkaariperheiden kontaktifoorumia, tukiryhmänä, oikeuksien puolustajana, tiedonvälittäjänä ja edunvalvojana. Tämä koskee kaikkia sateenkaariperheiden lapsia, vanhempia sekä perhettä suunnittelevia ja vanhemmuudesta, huoltajuudesta sekä kasvattajuudesta kiinnostuneita ihmisiä. Yhdistyksen tavoitteena on laajentaa niin sanottua perinteistä perhekäsitystä. Perhe käsitteen tulisi kattaa enemmän siitä moninaisuudesta, joka todellisuudessa on olemassa. Tavoitteena on vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon silloin, kun käsiteltävänä on sateenkaariperheitä koskevia asioita. Ajatuksena on myös välittää asiallista ja paikkansapitävää tietoa lesbo-, homo-, bi-, ja transvanhemmista sekä heidän perheistään. (Sateenkaariperheet ry, i.a.b.)

Sateenkaariperheet ry toimii aktiivisesti monimuotoiset perheet verkostossa ja perhejärjestöjen yhteistyöfoorumissa. Sateenkaariperheet ry:n tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat muun muassa SETA ja Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskus. Sateenkaariperheet ry:n toimintaa rahoittaa Raha- automaattiyhdistys, opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsingin ja Tampereen kaupungit, Ulkoasiainministeriö, Kansan Sivistystyön Liitto sekä Euroopan komissio. (Sateenkaariperheet ry i.a.c.) SETA ry järjestää vertaistukitoimintaa aktiivisesti sateenkaariperheille. (Ojanen, Ritmala, Siven, Vihunen & Vilen 2011, 81).

Sateenkaariperheet ry:n jäseneksi voi liittyä kuka vaan, joka haluaa olla tekemässä Suomessa sateenkaariperheille parempaa paikkaa elää. Sateenkaariperheet ry:ssä voi toimia vapaaehtoisena tai liittoon voi liittyä jäseneksi tai kannatusjäseneksi. (Sateenkaariperheet ry i.a.d.)

2.3 Sateenkaariperheet lain silmissä

2000-lukua kutsutaan lainsäädännön kehityksen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kulta-ajaksi. Kymmenen vuoden sisään on mahtunut erilaisia lakiuudistuksia koskien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. Laki rekisteröidystä parisuhteesta, laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta, uusi yhdenvertaisuuslaki, laki hedelmöityshoidoista ja perheen sisäinen adoptio tuli mahdolliseksi rekisteröidyssä parisuhteessa oleville henkilöille. Kaikki tämä on tapahtunut alle kymmenen vuoden sisällä. (Jämsä 2008, 70.)

Suomen yhdenvertaisuuslaissa (21/2004) 6 §:ssä sanotaan, ettei ketään saa syrjiä minkään henkilöön liittyvän syyn takia. Laki koskee sekä julkista että yksityistä toimintaa ja sen mukaan ”ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”.

Vuoden 2007 syyskuussa tuli voimaan laki hedelmöityshoidoista (123/2006). Laki takaa mahdollisuuden hedelmöityshoitoihin avioliitossa, tai sen omaisissa olosuhteissa, elävälle miehelle ja naiselle, mutta myös naisparille ja itselliselle naiselle. Hedelmöityshoidoksi katsotaan tässä laissa toimenpide, johon osallistuu lääkärin ammatin harjoittamiseen oikeutettu tai muu ulkopuolinen henkilö korvausta vastaan.

Homoseksuaalisuudesta tuli yhteiskunnallisesti hyväksytty tosiasia vuonna 2002, kun laki rekisteröidystä parisuhteesta (950/2001) 1 § samaa sukupuolta olevien pariskuntien rekisteröimisestä tuli voimaan. Tämän lisäksi vuonna 2009 astui voimaan laki rekisteröidystä parisuhteesta (950/2001) § 9, joka sallii perheen sisäisen adoptio-oikeuden samaa sukupuolta olevien pariskunnille, jotka elävät rekisteröidyssä parisuhteessa.

Joulukuussa 2013 jätettiin eduskuntaan tasavertaista avioliittolakia koskeva kansalaisaloite. Aloitteen allekirjoitti 166 851 henkilöä ja tämä kansalaisaloite on saanut tähän mennessä eniten ääniä Suomessa. (Eduskunta 2014c.) Marraskuussa 2014 Eduskunta antoi täysistunnon äänestyksessä tukensa tasavertaisen avioliiton laille ja joulukuussa 2014 tasa-arvoisesta avioliittolaista äänestet-

tiin uudestaan. (Eduskunta 2014b.) Tasavertainen lakialoite on saanut paljon mediahuomiota ja suurta tukea kansalaisilta. Jos laki tulee voimaan, tämä olisi ensimmäinen läpi mennyt kansalaisaloite.

Perhelainsäädäntö ei tunnista yhdenvertaisesti sateenkaariperheitä. Lisäksi sateenkaariperheiden sekä samaa sukupuolta olevien parien oikeus yksityis- ja perhe-elämään ei toteudu täysimääräisesti. Haasteita ovat esimerkiksi oikeudet perhe-etuuksiin, perheen sisäisen adoptioprosessin kesto ja samaa sukupuolta olevien parien avoliittojen tunnustaminen. Nämä seikat vaikuttavat sateenkaariperheiden kokemuksiin yhteiskunnasta ja viranomaisista. Sateenkaariperheiden näkökulmasta on ongelmallista myös, ettei lainsäädäntö tunnista perhemuotoja, joissa lapsesta tai lapsista kantaa vastuun useampi kuin kaksi vanhempaa. Rekisteröity parisuhde ei anna samoja oikeuksia ja velvollisuuksia kuin avioliitto. Rekisteröity parisuhde koetaan myös ongelmalliseksi, koska siviilisäädyn ilmoittaessaan joutuu kertomaan kuuluvansa seksuaalivähemmistöön. (Oikeusministeriö 2014.)

2.4 Sateenkaariperheiden kohtaaminen päivähoidossa

Perhesosiologin Juha Jämsän (2008) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi toi työhömmä näkökulmaa siitä, miten varhaiskasvattajat ja muut sateenkaariperheiden kanssa työtä tekevät pystyvät tulevaisuudessa ottamaan sateenkaariperheet paremmin huomioon. Jämsän mukaan (2008, 99) hyvä ja luottamuksellinen asiakassuhde on tärkeä väline muutoksen aikaansaamiseksi. Asiakas haluaa kertoa mahdollisimman rehellisesti elämäntilanteestaan ja vaikeuksistaan, kun työntekijän ja asiakkaan välillä on luottamuksellinen suhde. Sateenkaariperheiden kohtaamisessa luottamuksen syntyminen on erittäin tärkeää. Sateenkaariperheiden on usein vaikea luottaa laillista yhteiskuntajärjestystä edustaviin ammattilaisiin. Asiakkaalla, tässä tapauksessa sateenkaariperheellä, tulee olla tunne siitä että työntekijä on heidän puolella ja, että perhettä koskevat asiat eivät leviä laajempaan tietoisuuteen.

Hyviä tapoja rakentaa luottamusta on monia. Tavatessa työntekijän tulee tervehtiä asiakasta katsoen silmiin ja kysyä miten hän voi. Keskustellessa on tär-

keää kysyä avoimia kysymyksiä, keskittyä asiakkaan kertomaan sekä antaa asiakkaalle kuva, että hänen asiansa on tärkeä. On hyvä myös muistaa, että jokainen asiakas on ainutlaatuinen. (Jämsä 2008, 101.) Avoimilla kysymyksillä pyritään välttämään kysymykseen liittyviä vastausvaihtoehtoja ja kysymys olisi hyvä alkaa sanoilla miten, kuka ja mitä. Kysymyksissä hyödynnetään tarinallisuutta (kerro omin sanoin..) ja dynaamisuutta (miten asiat ovat kehittyneet). Avoimia kysymyksiä ovat muun muassa ”kerro perheestäsi” ja ”miten perheesi on muuttunut vuosien myötä”. (Jämsä 2008, 109.) Avoimiin kysymyksiin liittyy myös aktiivinen kuuntelu, joka vaatii tarkkaavaisuutta (Jämsä 2008, 110).

Työyhteisössä on tärkeää keskustella eri asiakasryhmien kohtaamisesta. Tee-
moja pitäisi käsitellä yhteiskunnallisen tason lisäksi työyhteisön tasolla ja kunkin
työntekijän henkilökohtaisella tasolla. Ennakko-oletusten tunnistaminen ja ää-
neen kertominen on merkki vastuullisesta ammatillisuudesta. (Jämsä 2008,
105.) Kansanedustaja Jani Toivola esiintyi 14.11.2014 A-studiossa, jossa hän
kertoi olleensa mukana keskustelemassa lastentarhaopettajien kanssa. Lasten-
tarhaopettajat ilmaisivat huolensa siitä, etteivät he edes tiedä voiko heidän ryh-
mässä kertoa seksuaalivähemmistöistä. (Yle, 2014.)

Asiakkaan sateenkaari-identiteetin jääminen piiloon johtuu usein työntekijän
haluttomuudesta kuulla asiasta. Niin tapahtuu usein, kun asiakas yrittää kertoa
seksuaalisesta suuntautumisestaan, työntekijä usein vaihtaa puheenaihetta.
Ongelmaksi muodostuu myös se, kun asiakas yrittää kertoa samaa sukupuolta
olevasta puolisoista, työntekijä ajattelee asian liittyvän heti seksuaalisuuteen ja
haluaa siksi välttää keskustelua. Todellisuudessa kyse on normaalista arjesta
heidän perheessään. Tätä ilmiötä kutsutaan arkikielessä kaapittamiseksi, jolla
tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen haluaa kertoa hänelle merkityksellisestä
asiasta, mutta syystä tai toisesta hänet halutaan haudata takaisin kaappiin ja
hänen tarinansa halutaan jättää mahdollisimman pienen piirin tietoon. (Jämsä
2008, 107.)

Lastentarhanopettaja Marja-Leena Arvilommi kertoo Perheitä sateenkaaren vä-
reissä dvd-ohjelmassa, että vaikka heidän päiväkodissa ollaan ennakkoluulot-
tomia, niin kuitenkin salaa monella on erikoisia käsityksiä sateenkaariperheitä

kohtaan, siitä miten kaksi saman sukupuolen edustajaa voi olla vanhempina. Arvilommi kertoo että hän käsittelee lapsiryhmässään perheiden moninaisuutta muun muassa puhumalla lasten kanssa erilaisista perheistä, jolloin todetaankin yhdessä, että on olemassa monenlaisia perheitä. Lapset saavat kertoa omasta perheestään, jolloin saadaan aikaiseksi keskusteluja. Ohjelmassa haastateltiin myös päiväkotikäistä tyttöä. Tytöltä kysyttiin tietävätkö hänen kaverinsa, että hänellä on kaksi äitiä ja kertooko hän sen muille lapsille. Tyttö vastasi, ettei kaikki tiedä ja kaikki eivät usko tätä ja sanovat, ettei voi olla kahta äitiä. Tähän haastateltava tyttö on yrittänyt selittää kuinka siemenet tällöin saadaan sairaalasta. (Seta 2008.)

Nykypäivänä on tärkeä puhua ihmisten ja perheiden monimuotoisuudesta kaikenikäisten lasten kanssa. Keskustelu auttaa ymmärtämään moninaisissa elämäntilanteissa eläviä lapsia ja yleinen ymmärrys auttaa jokaista lasta sopeutumaan monikulttuuriseen yhteiskuntaan. Perheiden moninaisuus on tärkeä aihe käsiteltäväksi, vaikka päiväkotiryhmässä ei olisikaan yhtään sateenkaariperheen lasta. Lapsiperheen vetäjä saattaa olla huolissaan siitä, etteivät kaikkien lapsien vanhemmat tai muu henkilökunta hyväksy sateenkaariperheiden käsittelemistä. Tällöin on tärkeää muistaa, että yhdenvertaisuuslain mukaan kasvattajan velvollisuutena on luoda käytäntöjä, jotka edistävät yhdenvertaisuutta ja ehkäisevät syrjintää.

Paula Kuosmasen ja Juha Jämsän (2007) toimittamassa teoksessa, Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa, raportoidaan suomalaisille sateenkaariperheille eli homo-, lesbo-, bi-, ja transvanhemmille suunnatun Sateenkaariperhe-kyselyn keskeisimmät tulokset. Kysely toteutettiin internetissä ja Sateenkaariperheen-yhdistyksen jäsenkyselynä kuukauden ajan vuonna 2006. Vastaajia oli yhteensä 178. Yleiseen lomakkeeseen vastauksia tuli 167 ja trans-lomakkeeseen 11. Lomakkeella vastanneista naisia oli 90 prosenttia ja miehiä 10 prosenttia. Suurimman osan suomalaisista sateenkaariperheistä muodostavat naisparien ydinperheet, niihin kuului 49 prosenttia kyselyyn vastanneista vanhemmista. Vastanneista 2 prosenttia oli miesparin ydinperheitä.

Kyselyn keskeisimpänä tuloksena selvisi, että sateenkaariperheet käyttävät yksityisiä hoitopaikkoja huomattavasti useammin kuin heteroperheet. Sateenkaarivanhempien ja päiväkodin väliltä tuntui puuttuvan keskusteluyhteys. Sateenkaariperheen vanhemmista 41 prosenttia ei osannut sanoa, tunsivatko varhaiskasvattajat sateenkaariperheiden erityistarpeita. Vanhemmista 51 prosenttia ei osannut sanoa, oliko perheiden monimuotoisuudesta esimerkiksi puhuttu päiväkodissa lapsille; eikä 29 prosenttia osannut sanoa että huomioitiinko päiväkodissa heidän lapsensa erityistarpeet. Kyselyyn vastanneista 19 prosentilla oli syrjintäkokemuksia. Tutkimuksen perusteella voi päätellä, että perheiden sosiaali- ja terveystalvelut ovat käytännössä suunniteltu heteroydinperheille eivätkä sellaisenaan sovellu sateenkaariperheille. (Työministeriö 2007, 4–5.)

Usein lasten mielikuva siitä, onko hän ylpeä perheestään vai häpeääkö hän perhettään, johtuu lapsen vanhemmista ja heidän asenteestaan seksuaalisuutta kohtaan. On tärkeää, että vanhempi näyttää lapselleen, että on sinut seksuaalisuuntautumisensa kanssa ja ettei häpeä itseään. Vanhemman ei kannata peitellä kuka on ja on järkevää näyttää myös muille, perheen ulkopuolisille, oma seksuaalinen suuntaus ja olla ylpeä siitä. (Johnson 2001, 20.) Näin ollen on myös tärkeää, että päiväkodin henkilökunta näyttää toiminnallaan sateenkaariperheen lapselle, että on normaalia, että on olemassa erilaisia perheitä. Koska yhdessä päiväkodissa on yleensä vain yksi tai kaksi sateenkaariperheen lasta ja kaikki muut lapset ovat heteroperheistä, niin sateenkaariperheen lapsille voi helposti tulla ulkopuolinen olo. Kasvatuskumppanuus päiväkodin ja perheiden välillä on tärkeää.

Kun perhe on tekemisissä päiväkodin henkilökunnan kanssa, vanhempien on hyvä puhua ilman lasta jo heti päiväkotisuhteen alussa työntekijöiden kanssa tilanteesta ja kertoa, että lapsella on esimerkiksi kaksi äitiä tai isää (Johnson 2001, 78). Näin päiväkoti on tietoinen asiasta ja osaa varautua miten toimia tietynlaisissa tilanteissa. Esimerkiksi työntekijät tietävät miten toimia isänpäivänä, jos lapsella on äidin ja isän sijasta kaksi äitiä.

Jämsän ja Kuosmasen (2007) teoksessa Paula Kuosmanen tarkastelee päivähoidon palveluita Sateenkaariperheiden näkökulmasta. Opinnäytetyömme osal-

ta tämä on tärkeä näkökulma. Päivähoidossa sateenkaariperheet voidaan huomioida käytänteissä: kuten vanhempainilloissa, lasten leikeissä ja opetuksessa. Osana lasten kasvatusta sateenkaariperheiden huomioiminen on hyvin tärkeää, näin sateenkaariperheiden lapset saavat tukea omaan kasvuunsa. Kuosmanen kuvailee että käytännössä sateenkaariperheiden huomioimista symboloi se kuinka monta äitien- ja isäinpäiväkorttia lapsi voi tehdä päiväkodissa. Vastanneiden lapsista 63 prosenttia oli saanut tehdä useamman äitien- tai isäinpäiväkortin.

Sateenkaariperheet kokivat että henkilökunnan vastuulla on tutustua lasten perheisiin ja ottaa selvää siitä mitä erityistarpeita sateenkaariperheellä voi olla lasten kasvatukseen liittyen. Sateenkaariperheitä tulisi huomioida päiväkodissa myös kertomalla ja esittelemällä sateenkaariperheiden moninaisuutta ja osana lapsiperheiden kirjoa ja näin tukea lapsen perheidentiteettiä. Vastauksista tuli esille, ettei tiedetty millaista perhekuva heidän lapselleen päiväkodissa on opetettu. Hälyttävää on, että 51 prosenttia sateenkaariperheiden vanhemmista ei tiennyt oliko päiväkodin henkilökunta puhunut perheiden moninaisuudesta, esimerkiksi sateenkaariperheistä lapsille. (Kuosmanen 2007, 66- 67.) Opinnäytetyömme tuloksilla voimmekin vastata näihin kysymyksiin varhaiskasvattajien näkökulmasta, puhutaanko ryhmissä moninaisuudesta ja kuinka paljon.

Tiia Aarnipuu (2010) on tehnyt Sateenkaariperheen ABC kirjan, joka on tarkoitettu tueksi sateenkaariperheille. Kirjassa on käytännön tietoa ja ohjeita, sekä kokemuksia ja vinkkejä, jotka ovat sateenkaariperheille tarpeellisia. Sateenkaariperheet Ry:ssä on menossa koulutushanke, jonka tarkoituksena on järjestää eri alan ammattilaisille koulutusta aiheeseemme liittyen; kuinka kohdata sateenkaariperhe. Koulutushanke on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama, hanke on alkanut kesäkuussa 2012 ja jatkuu toukokuun 2015 loppuun asti. Tiia Aarnipuu on mukana koulutushankkeessa ja työskentelee Sateenkaariperheet ry:n koulutussuunnittelijana. Koulutushanke on maksutonta pääkaupunkiseudun ulkopuolisille kunnille. (Sateenkaariperheet ry i.a.e.)

Ensimmäisen koulutushankevuoden perusteella vaikuttavuus on ollut suurempi mitä oli ennakoitu. Ammattilaisia tullaan kohtamaan suunniteltua enemmän, ja

hankkeen vastaanotto on ollut positiivisempaa kuin odotettiin. Koulutettavat ovat olleet vastaanottavaisia sekä tyytyväisiä koulutuksen sisältöön. Hankkeesta tähän mennessä saatujen kokemustiedon mukaan ammattilaiset kokivat epävarmuutta ja hämmennystä kohdatessaan sateenkaariperheen. Koulutus-
hakkeen tarkoitus onkin saattaa tieto ammattilaisille, sekä rohkaista ammattilaisia käyttämään ja soveltamaan heidän olemassa olevaa omaa ammattitaitoaan kohdatessaan sateenkaariperheitä. Lähes kaikki ammattilaiset kokemustietokyselyn perusteella olivat sitä mieltä, että he tarvitsevat tietoa sateenkaariperheistä ja alalle tulisi saada täydennyskoulutusta sateenkaariperheiden asioista. Tämä tieto pitäisi myös sisällyttää alalle valmistavaan koulutukseen. (Sateenkaariperheet ry i.a.f.)

Rakenteellisesta syrjinnästä ja osittaisesta näkymättömyydestä huolimatta sateenkaariperheissä eletään tavallista lapsiperheen arkea. Vanhemman ominaisuudet kasvattajana ei määriy sen mukaan onko hän homo- tai biseksuaali. Seksuaalisesti erisuuntautuneet tuntevat samoja vanhemman iloja ja suruja kuin kaikki muutkin vanhemmat. Näille sateenkaareville perheille on tärkeää, että moninaisuus huomioitaisiin arjen kohtaamisessa. Sateenkaariperheiden näkökulmasta vanhemmuus ei tarkoita biologisuutta ja sukupuolirooleja, vaan rakkautta ja sitoutumista. (Sateenkaariperheet ry i.a.g.)

3 VARHAISKASVATUS

3.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat

Päivähoidolla tarkoitetaan lasten hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päiväkotihoidoa järjestetään tätä varten varatuissa tiloissa, perhepäivähoitoa yksityisessä kodissa tai muussa kodinomaisessa paikassa sekä leikkitoimintaa ja muuta päivähoitotoimintaa näitä varten varatuissa tiloissa. (Laki lasten päivähoidosta 1973/36.)

Päivähoitolakiin (1973/36) tuli vuonna 1983 lisäys (2a§), jonka mukaan "päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä". Tämä pykälä perustui silloisen kasvatuskomitean linjauksiin. (Kekkonen 2012, 29.)

Suomessa varhaiskasvatuksen lähtökohtana ovat Stakesin (2005) eli nykyisen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen laatimat varhaiskasvatuksen perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat päivähoitoa ottamaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet, persoonallisuuden sekä perhekulttuurin. Riippumatta lapsen sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustasta lapsen tulee kokea olevansa tasa-arvoinen. Perusteissa myös puhutaan kasvatuskumppanuuden tärkeydestä, missä vanhemmat ja henkilöstö toimivat yhdessä lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen tueksi.

Päivähoitolaissa (36/1973) lasten koti mainitaan yhteistyökumppanina sekä lasten hoidon lähtökohtana. Päivähoitolain 2a§ mukaan päivähoidon tavoitteeksi määritellään tukea lasten koteja kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee myös tarjota suotuisa kasvuympäristö, joka huomioi lapsen lähtökohdat. Päivähoidon tavoitteissa korostetaan kodin ja päivähoitopaikan yhteistyötä ja kotikasvatuksen tukemista. (Kuosmanen 2007, 62.) Lasten päivähoidolla tarkoitetaan

Suomen lain (36/1973) mukaan lasten päivähoidon järjestämistä päiväkotia, perhepäivähoitona tai muuna päivätoimintana.

Sosionomit voivat työskennellä lastentarhanopettajina, kun tutkintoon sisällyttää vaaditut varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot. Näitä opintoja tulee sisällyttää tutkintoon vähintään 60 pisteen verran. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 96.)

3.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa henkilöstön ja vanhempien tasavertaista kumppanuutta, jossa tietoisesti sitoudutaan toimimaan yhdessä lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen parhaaksi. Tavoite kasvatuskumppanuudessa on yhdistää henkilöstön ja vanhempien samanarvoiset, mutta hieman toisistaan eroavat tiedot ja taidot lapsen kanssa toimimisesta ja näin edesauttaa lapsen hyvinvointia. Vanhemmalla on ensisijainen kasvatustavoite lapsestaan. Vanhemmilla on parhain tuntemus omasta lapsestaan ja näkemys siitä mikä on parhaaksi juuri omalle lapselle. Työntekijöillä on ammatillinen osaaminen, mikä antaa heille valmiuden vastata kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön luomisesta. Kasvatuskumppanuus on näiden kahden asiantuntijan, vanhempien ja työntekijöiden, tietojen ja kokemusten yhtyeensaattamista, lapsen hyvinvoinnin ollessa tavoitteena. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 31–32.)

Kasvatuskumppanuuden tavoitteisiin varhaiskasvatuksessa kuuluvat muun muassa lapsen vanhempien keskinäisen yhteistyökumppanuuden edistäminen, kaksoissosialisaation syntymisen estäminen, perheen sosiaalisten verkostojen vahvistaminen sekä työntekijöiden pedagogisen työn parantaminen (Marttila 2013).

Laki lasten päivähoitosta tukee kasvatuskumppanuutta osana päivähoitoa. Lasta, lapsuutta, vanhemmuutta, perhettä, päivähoitoa ja varhaiskasvatusta sääntelevät sosiaali-, perhe- ja päivähoitopoliittiset uudistukset ovat muokanneet kasvatuskumppanuutta. (Kekkonen 2012, 27.) Jo se, että kaikilla lapsilla

on oikeus päivähoitopaikkaan, tukee kasvatuskumppanuutta. Päiväkodin tulee tarjota lapselle lämpimät ja turvalliset ihmissuhteet sekä kehitystä tukevaa toimintaa suotuisassa kasvuympäristössä. Lisäksi ikätason ja yksilöllisten tarpeiden mukaan lapsen fyysistä ja sosiaalista sekä tunne-elämää tulee tukea, yleinen kulttuuriperinne huomioiden. (Laki lasten päivähoidosta 1973/36; Viita 2013, 18.)

Kasvatuskumppanuuden neljä pääperiaatetta ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogisuus (Marttila 2013). Kuuntelussa ei ole ensisijaisesti kyse taidosta vaan suhteesta toiseen ihmiseen. Kuuleva suhde sisältää aina läsnäolon ja keskittymisen vaatimuksen, jolloin kuuntelija asettuu kuulemaan toisen ihmisen puheen sisältävät asiat ja ajatukset. Kuuntelijan tulee kyetä luoda turvallinen ja myönteinen ilmapiiri tai kuunteleminen ei onnistu. (Kaskela & Kekkonen 2007, 32.) Kuuntelu on tärkeää, jotta henkilöstö lopettaisi omat tulkinnat lapsesta tai perheen tilasta. Tärkeää olisi sen sijaan kuunnella aidosti, mitä vanhemmillä on kerrottavaa, jotta saataisiin yhteisymmärrys vanhempien ja henkilöstön välillä. (Marttila 2013.)

Kunnioituksessa on tärkeää toista ihmistä arvostava ja hyväksyvä asenne. Kunnioittamisen haaste piilee erilaisuuden, kuten erilaisen perheen tai erilaisten arvojen kohtaamisessa. Ihmisen on helpompaa hyväksyä toimintatapoja, jotka ovat lähempänä hänen omia arvojaan. Erilaisuuden vierastaminen on myös helpompaa, kun toiminta eroaa omasta ideologiasta. Kuuntelemisen kautta voidaan oppia ymmärtämään omasta arvomaailmasta eroavia periaatteita ja hyväksyä ihminen erilaisuuksista huolimatta. Kunnioitus helpottaa aitoa vuorovaikutusta, jonka ansiosta voidaan puhua asioista peittelemättömästi. (Kaskela & Kekkonen 2007, 34.) Kunnioituksessa on tärkeää siirtyä yksipuolisesta asiantuntijuuden auktoriteetista samanarvoisuuteen vanhemman kanssa. On tärkeää arvostaa tietoja ja taitoja, joita vanhemmalla on tarjota lapsestaan, jotta kasvatuskumppanuus toimisi. (Marttila 2013.)

Luottamuksen pohja luodaan kuulemisen ja kunnioituksen periaatteilla. Tämä vaatii aikaa ja kohtaamisia. Luottamusta vahvistaa myös henkilöstön tuntemus lapsesta ja vanhempien mahdollisuus vaikuttaa lapsensa opetukseen ja kasva-

tukseen. Mitä paremmin vanhempien ajatukset, toiveet ja kasvatuskäsitykset voidaan toteuttaa päivähoitossa, sitä enemmän vanhemmat kokevat vaikuttavansa lapsensa kasvuun ja kehitykseen. Aiemmat kokemukset vaikuttavat luottamuksen rakentumiseen. Luottamus ei rakennu kaikille ihmisille yhtä nopeasti. (Kaskela & Kekkonen 2007, 36.)

Lasten vanhemmille on tärkeää voida luottaa varhaiskasvattajiin. Sateenkaariperheiden vanhemmilla voi olla ikäviä kokemuksia viranomaisten kanssa asioimisesta ja luottamuksen rakentuminen voi kestää pitkään. Omien kokemusten vuoksi vanhemmat voivat myös mieltää päiväkodin heterokeskeiseksi paikaksi. Perhe voi pidättäytyä kertomasta huolistaan tai ongelmista, koska he saattavat pelätä, että ongelmat tulkitaan heidän perhemuodosta johtuviksi. Varhaiskasvattajien on hyvä antaa aikaa avoimelle kasvatuskumppanuudelle. Avuksi saattaa olla myös tavallista tarkempi päiväkodin toimintaa ohjaavien arvojen, rutiinien ja käytäntöjen selvittäminen. (Sateenkaariperheet ry i.ag.)

Kodin ja päivähoiton välinen yhteistyömuoto voi olla sellainen, että sateenkaariperheen vanhemmat kutsutaan mukaan lapsen päiväkodin arkeen esimerkiksi avustamaan retkillä tai olemaan lisäksi askarrella. Tätä kautta vanhemmilla on mahdollisuus tutustua lapsensa kavereihin ja vastata näiden mahdollisiin kysymyksiin perheeseensä liittyen. Koska sateenkaariperheistä on tarjolla hyvin vähän tietoa, vanhemmilta saattaa löytyä monenlaista materiaalia päiväkodin kasvatustyön tueksi. (Sateenkaariperheet ry i.ag.)

On kuitenkin tärkeä muistaa, että sateenkaariperheet ovat monenlaisia niin kuin heteroperheetkin. Yksi perhe toivoo avointa ja suorapuheista linjaa asioidensa suhteen, toisella perheellä taas voi olla suuri tarve tulla nähdyksi ja kuulluksi ”ihan tavallisena perheenä”. Mitä nuoremasta lapsesta on kysymys, sitä tärkeämmässä roolissa perhe on hänen elämässään. Luottamuksellinen kodin ja päiväkodin yhteistyösuhde on kaikkien osapuolten etu. Tärkeimmät tavoitteet ovat kaikille osapuolille yhteisiä: lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä tuen yhdenvertainen takaaminen perhemuodosta riippumatta. (Sateenkaariperheet ry i.ag.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää ja kartoittaa sateenkaariperheiden kohtaamiseen liittyviä ongelmia ja haasteita. Meidän kokemusten mukaan sateenkaariperheistä puhuminen lapsille on edelleen ikään kuin tabu ja päiväkodissa sateenkaari perheitä ei juurikaan oteta puheeksi lapsien kanssa. Haluamme selvittää syitä miksi asiaa ei käsitellä päiväkodeissa ja miksi asian puheeksiottaminen on tärkeää. Sateenkaariperheiden määrä kasvaa ja Suomessa on edelleenkin suuri määrä varhaiskasvatustyöntekijöitä, jotka eivät ole olleet tekemisissä sateenkaariperheiden kanssa, mutta pääsevät suurella todennäköisyydellä tulevaisuudessa työskentelemään samaa sukupuolta olevien vanhempien ja heidän lasten kanssa.

Sateenkaariperheiden kohtaamisesta varhaiskasvattajan näkökulmasta ei ole juurikaan tehty aikaisempia tutkimuksia. Perheen näkökulmaa on kyllä tutkittu, mutta työntekijöitä ei. Opinnäytetyömme aihe on tärkeä, jotta sateenkaariperheet kohdataan päivähoidossa tasa-arvoisesti, ja sateenkaariperheen vanhemmilla ja lapsilla on tunne siitä, että he ovat yhtä arvokkaita kuin muutkin perheet. Erimuotoisten sateenkaariperheiden lukumäärä kasvaa, joten aihe on ajankohtainen. Myös päivähoidon tietoisuus lisääntyy sateenkaariperheisiin liittyvien tutkimuksien myötä. Haluamme selvittää olisiko mahdollisista lisäkoulutuksista varhaiskasvattajille hyötyä. Lopuksi pohdimme myös kehitysehdotuksia ja miten varhaiskasvattajat voisivat ottaa sateenkaariperheet paremmin huomioon tulevaisuudessa.

4.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme käsittelee varhaiskasvatuksen työntekijöiden kohtaamia sateenkaariperheiden kanssa. Tutkimuksella selvitämme minkälaista tukea sekä tietoa varhaiskasvatusalan ammattilaiset ovat saaneet kohdatessaan sateenkaariperheitä. Haluamme selvittää miten varhaiskasvattajat ovat tuoneet esille lapsiryhmässä moninaisuutta ja miten voitaisiin kehittää tuen sekä tiedon

antamista työntekijöiden keskuudessa sateenkaariperheisiin liittyen. Opinnäytetyömme aihe nousi Sateenkaariperheet ry:stä ja heidän toiveena oli että tutkimusta tehdään varhaiskasvattajien näkökulmasta. Aikaisemmista tehdyistä tutkimuksissa on selvinnyt, että varhaiskasvattajat ovat halukkaita saamaan tietoa sateenkaariperheistä enemmän. Sateenkaariperheiden määrä on kasvussa, joten päivähoidon tulisi valmistautua asioimaan eri perhemuotojen kanssa.

Päätutkimuskysymyksiämme ovat:

- Minkälaista tietoa ja tukea varhaiskasvattajat ovat saaneet?
- Minkälaista tietoa ja tukea varhaiskasvattajat toivovat saavansa tulevaisuudessa?
- Käsitelläänkö moninaisuutta lapsiryhmässä ja millä tavoin?

4.2 Aikaisemmat tutkimukset

Essi Henriksson (2010) on tehnyt opinnäytetyön aiheesta Sateenkaariperheet osana päiväkodin monimuotoisuutta. Henrikssonin opinnäytetyön samansuuntainen kuin meidän, hän tarkastelee tutkimuksessaan sateenkaariperheitä varhaiskasvattajien näkökulmasta. Henrikssonin opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto kerättiin yksilöllisillä teemahaastatteluilla. Henriksson haastatteli neljää varhaiskasvatuksen työntekijää Helsingin kaupungin päiväkodeista, joista kaksi oli lastentarhanopettajia ja kaksi lastenhoitajia. Henrikssonin opinnäytetyön tulokset osoittivat, että varhaiskasvattajat pitävät vuorovaikutusta vanhempien ja henkilöstön välillä avainasemassa lapsen hyvinvoinnin ja kasvun turvaamiseksi. Yhteistyö ja kasvatuskumppanuus merkitsevät sitä, että lapsella on hyvä ja turvallinen kasvuympäristö, ilman että perhemuoto vaikuttaisi asiaan.

Henrikssonin (2010) opinnäytetyön tuloksista ilmeni, ettei sateenkaariperheistä ole juurikaan tietoa tarjolla, eikä varhaiskasvattajia ole koulutettu toimimaan sateenkaariperheiden kanssa. Henrikssonin haastateltavat varhaiskasvattajat korostivat vuorovaikutuksen merkitystä, sillä tieto oli saatu perheiltä itseltään ja perheiden kanssa oli sovittu miten missäkin tilanteissa toimitaan. Tulosten pe-

rusteella myös Henriksson toteaa, että päivähoitoon suuntautuvien koulutukseen pitäisi lisätä sateenkaariperheitä koskeva osuus. Lisäksi varhaiskasvattajille tulisi järjestää koulutusta aiheesta, ja etenkin lasten kanssa käytettävää kirjallisuutta tulisi tuottaa.

Hanna-Mari Harju (2013) on tehnyt opinnäytetyön liittyen samaan aiheeseen kuin meidän. Harju teki kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen kyselylomakkeen avulla kolmeen vaasalaiseen päiväkotiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien asenteita sekä suhtautumista sateenkaariperheitä kohtaan. Lisäksi haluttiin tutkia, voiko työntekijöiden asenteet ja mahdolliset ennakkoluulot vaikuttaa työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa ja millä tavoin.

Harjun (2013) opinnäytetyön tutkimustulokset osoittivat, että varhaiskasvattajat suhtautuvat yleisellä tasolla sateenkaariperheitä kohtaan positiivisesti. Käytännön työssä kuitenkin edelleen osa halusi pitää sateenkaariperheet ”piilossa”. Varhaiskasvattajien omat asenteet ja ennakkoluulot voivat vaikuttaa sateenkaariperheen kanssa työskentelyyn. Monet kokivat että jos työntekijällä on ennakkoluuloja seksuaalivähemmistöjä kohtaan, yhteistyö sateenkaariperheiden vanhempien kanssa ei ole luontevaa. Omien ennakkoluulojen ja asenteiden ei uskottu vaikuttavan tai tuovan haasteita lasten kanssa työskentelyyn. Osa varhaiskasvattajista koki kuitenkin vanhempiin kohdistuvan negatiivisen suhtautumisen vaikuttavan työskentelyyn lasten kanssa.

Sateenkaariperheiden sukulaisuutta koskeva tutkimus on uutta, eikä asiaa ole tutkittu paljon. Alkuvaiheessa tärkeimmäksi tutkimusalueeksi koettiin selvittää, kehittyvätkö sateenkaariperheiden nais- tai miesparien yhdessä kasvattamat lapset, niin sanotusti normaalisti, verraten heteroseksuaali- ydinperheiden lasten kehittymiseen. (Moring 2013, 51.) Kansainvälisten tutkimusten mukaan vanhempien seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli ei juuri vaikuta lasten psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. (Väestöliitto 2014.)

Paula Kuosmanen ja Juha Jämsä (2007) ovat toimittaneet teoksen nimeltä Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveissa ja kouluissa.

Teoksessa raportoidaan sateenkaariperhe-kyselyn keskeisimmät tulokset. Jämssä (2003) on tehnyt myös pro gradu- tutkimuksen homomiesten perheestä ja vanhemmuudesta. Hanne Autere (1996) on tehnyt seminaari -tutkimuksen samaa sukupuolta olevien keskenään parisuhteessa olevien kasvattajien kasvatuseriaatteista ja siitä kuinka perhe kohtaa päivähoidon. Seminaarityössä Autere tutkii perhettä, jossa elää kaksi aikuisnaista rakkaussuhteessa ja seitsemän -vuotias poika.

5 TOTEUTUS

Opinnäytetyöprosessi alkoi ideapaperin esittelyllä. Esittelimme ideapaperin koulussa opettajille ja muille opiskelijoille keväällä 2014. Ideapaperin suunnittelemisen jälkeen lähdimme toteuttamaan opinnäytetyön suunnitelmaa. Esitimme suunnitelman keväällä 2014 ja suunnitelman hyväksymisen jälkeen jatkoimme kirjoittamista ja lähdekirjallisuuden etsimistä. Käsikirjoitusta laadimme 2014 vuoden kesällä ja käsikirjoituksen esitimme koulussa syksyllä 2014. Valmiin työn esittelimme 2015 vuoden keväällä.

5.1 Tutkimusympäristö

Opinnäytetyötämme varten toteutimme tutkimuksen Helsingin seudun päiväkodeissa, jotka sijaitsevat eri puolilla Helsinkiä. Lupaa tutkimukselle anoimme kesäkuussa 2014 Helsingin varhaiskasvatusvirastolta ja tutkimuslupa myönnettiin meille kahden kuukauden jälkeen.

Luvan saatuaamme otimme yhteyttä sekä sähköpostitse että puhelimitse Helsingin seudun päiväkoteihin. Haastattelimme viittätoista varhaiskasvattajaa, joista kymmenen varhaiskasvattajaa sai kyselylomakkeen (LIITE 1) sähköpostitse. Sähköpostin kautta lähetetyistä lomakkeista neljä saimme takaisin sähköpostitse ja kuusi lomaketta kävimme noutamassa päiväkodeista. Viittä varhaiskasvattajaa haastattelimme kasvotusten. Vastaajat olivat lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia sekä yksi vastaajista oli erityislastentarhanopettaja. Vastaajat työskentelevät eri-ikäisten lasten kanssa. Keräsimme vastauksia 2014 vuoden elokuuhun aikana, jonka jälkeen aloitimme tutkimustulostemme analysoinnin.

5.2 Kohderyhmä

Tutkimuksemme kohderyhmänä toimivat varhaiskasvatuksen työntekijät. Halusimme kysyä erityisesti kokevatko varhaiskasvatuksen työntekijät sateenkaari-perheisiin liittyvän koulutuksen tärkeäksi. Päiväkoteja etsimme Helsingistä ja

kysyimme luvan tutkimukseen haastatteluja varten Helsingin kaupungin varhaiskasvatusvirastolta. Käytimme tutkimuksessamme haastattelu menetelmää ja tarkoituksemme oli tehdä kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus sekä kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Käytimme molempia, haastattelulomakkeita ja kasvotusten tapahtuvia haastatteluja. Haastattelulomakkeessa käytimme numeraalisia vastausvaihtoehtoja. Nauhoitimme kasvotusten tapahtuvat haastattelut ja haastatteluiden jälkeen litteroimme vastaukset. Teimme haastattelulomakkeista taulukot ja analysoimme saamamme tulokset.

5.3 Tutkimusote

Opinnäytetyössämme käytimme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta sekä kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta yhdistettynä. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on nostaa esiin ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa päästään tutkittavan aiheen ilmiön ajatuksiin ja tunteisiin. (Tilastokeskus i.a.) Tutkittavaa kohdetta pyritään kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi 2013, 161). Laadullisessa tutkimuksessa objektiivisuus lähtee siitä, että tutkija ei sekoita omia uskomuksiaan, asenteitaan ja arvostuksiaan tutkimuskohteeseen. Sen sijaan tutkija yrittää ymmärtää haastateltavan henkilön näkökulmia ja ilmaisuja. Tutkija pyrkii vuorovaikutukseen kohteensa kanssa. Tulkintavaiheessa saatua aineistoa pyritään järjestämään ja ymmärtämään. Teoria on silloin aineiston lukemisen, tulkinnan ja ajattelun lähtökohtana. (Tilastokeskus i.a.)

Määrällisessä eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa tarkoitus on käyttää täsmällisiä ja laskennallisia sekä tilastollisia menetelmiä. Määrällisessä tutkimuksessa tutkija pyrkii keräämään itselleen empiiristä havaintoaineistoa. Havaintoaineistoa tarkastelemalla tutkija pyrkii ymmärtämään jotakin yhteiskunnallista ilmiötä ja tekemään yleistyksiä keräämästään havaintoaineistosta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa objektiivisuus katsotaan saavutettavan sillä, että tutkija pysyy erillään haastateltavasta kohteesta eikä ryhdy kysymyksen ulkopuoliseen vuorovaikutukseen. Tutkimuskohdetta katsotaan ikään kuin puolueettoman ulkopuolisen silmin. Esitettävät kysymykset on perusteltu teoriasta käsin. (Tilastokeskus i.a.)

Laadullista tutkimusta käytetäänkin usein määrällisen tutkimuksen rinnalla tutkimuksissa, sillä laadullisella tutkimuksella päästää aiheeseen syvemmin sisälle kuin pelkällä määrällisellä tutkimuksella päästäisiin. Tavat täydentävät toisiaan, mutta tapoja on käytännössä vaikea erottaa toisistaan. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2013, 136.)

Teemahaastattelu on Suomessa suosituin tapa kerätä laadullista aineistoa. Haastattelun idea on saada tietää mitä toinen ajattelee jostakin aiheesta, suoraan kysymällä häneltä. Kyse on eräänlaisesta keskustelusta, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja useimmiten myös tutkijan ehdoilla. Tutkija pyrkii vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa ja vuorovaikutuksessa saadaan tutkijaa kiinnostavat ja tutkimuksen aihepiiriin kuuluvat asiat selville. (Eskola & Vastamäki 2007, 25.)

On olemassa motivoivia tekijöitä saada haastateltavia mukaan tutkimukseen. Tutkimushaastattelu tuo fooruminen haastateltaville ja haastateltavana on mahdollisuus tuoda esiin mielipiteensä. Haastattelu on hyvä väylä tuoda esille omia kokemuksia ja tunteita. (Eskola & Vastamäki 2007, 26 -27.)

Opinnäytetyössämme käytimme strukturoitua teema- sekä lomakehaastattelua, jossa kysymysten muotoilu ja järjestys oli kaikille sama. Osittain vastausvaihtoehdot olivat asteikon muodossa 1–5. Teema- sekä lomakehaastattelu oli osittain myös puolistrukturoitu, joka poikkeaa edellisestä siten että kysymykset olivat kaikille samat, mutta kysymyksiin piti vastata omin sanoin. Tekemämme teemahaastattelu ei täytä kaikkia teemahaastattelun ominaisuuksia siltä osin, että käytimme kaikissa haastatteluissa samaa lomakepohjaa.

Haastattelupaikka ei ole epäolennainen tekijä haastattelun onnistumisen kannalta ja haastattelijan tulee suunnitella tila ennen haastattelua. Haastattelua ei kannata tehdä liian virallisessa ja muodollisessa paikassa, jossa haastateltava voi kokea itsensä epävarmaksi. Tilan olisi hyvä olla haastateltavalle tuttu ja turvallinen, ja josta on poissuljettu mahdolliset häiriötekijät. Julkisella paikalla häiriötekijöitä on paljon. Haastateltavan koti voi olla tuoda turvaa, mutta kodin muut

häiriötekijät, esimerkiksi mahdolliset perheenjäsenet tai lemmikkieläimet voivat tuoda häiriöitä haastattelutilanteeseen. (Eskola & Vastamäki 2007, 28–29.) Haastattelimme haastateltavia päiväkodin tiloissa, koska koimme päiväkodin olevan luonteva ja turvallinen haastatteluympäristö. Kun sovimme haastattelut, saimme kutsun tulla päiväkotiin toteuttamaan haastattelut.

Teemahaastattelun lähtökohtana on kaksi roolia, haastattelija ja haastateltava. Etukäteen ei voi tietää kuinka näiden kemiat pelaavat. Ikäerot ja statukset voivat haitata tilannetta. Haastattelijan tulee miettiä etukäteen miten hän voi vaikuttaa sosiaaliseen tilanteeseen: teititteleekö hän vai sinutteleeko. Perusajatus on, ettei mennä suoraan itse aiheeseen. Ennen aiheeseen menoa on hyvä käydä esipuhe, jolla luodaan miellyttävä ja vapautunut ilmapiiri. (Eskola & Vastamäki 2007, 31.) Haastatteluun tullessamme esittelimme itsemme ja vaihdoimme muutaman sanan aiheen ulkopuolelta. Tällä tavalla loimme rennon ja avoimen ilmapiirin.

Kyselylomake on perinteinen tapa saada tutkimusaineistoa. Kyselyn tekemisessä ja kysymysten muotoilussa täytyy olla huolellinen, sillä se luo perustan tutkimuksen onnistumiselle. Kysymysten tulee olla yksiselitteisiä, eivätkä ne saa olla johdattelevia. Kysymykset rakennetaan tutkimuksen tavoitteiden ja ongelmien mukaisesti. Vasta kun tutkimuksen ongelmat ovat tiedossa, voidaan lähteä etsimään aineistoa. Näin tiedetään mitä aineiston keruulla halutaan löytää ja vältetään turhilta kysymyksiltä sekä muistetaan kysyä kaikki tarpeellinen. (Eskola & Vastamäki 2007, 102–103.) Kävimme läpi aikaisempia tutkimustuloksia sekä tutkimuskysymyksiä ja näiden pohjalta rakensimme oman haastattelulomakkeen. Käytimme haastattelulomakkeessamme molempia; avoimia ja numeraalisia kysymyksiä, jotta vastaajan olisi mielekkäämpää vastata kysymyksiin. Koimme että eritavalla rakennetut kysymykset ja vastauksienantotavat elävöittivät haastattelulomaketta.

Haastattelimme varhaiskasvatuksentyöntekijöiden kohtaamista sateenkaariperheiden kanssa haastattelulla sekä haastattelulomakkeen avulla. Kasvotusten tapahtuvissa haastattelussa haastattelimme yhtä henkilöä kerrallaan ja haastattelun aihepiiri, eli teema, oli etukäteen määritelty. Päivähoidosta sateenkaari-

perheiden kokemuksia on kartoitettu jonkin verran, mutta haluamme tuoda myös henkilökunnan äänen kuuluville.

Halusimme käyttää molempia tutkimusmenetelmiä, jotta tutkimustuloksista tulisi mahdollisimman monipuolisia ja pääsisimme aiheeseen syvemmin sisälle. Pohdimme mikä menettelytapa toisi parhaiten selvyyttä käsiteltäviin ongelmiin. Koimme että tekemämme taulukot selkeyttivät tutkimustulosten tarkastelua. Halusimme saada mahdollisimman paljon tietoa kyselyiden avulla. Koimme, että numeraaliset vastausvaihtoehdot eivät vie yhtä paljon energiaa kuin avoimiin kysymyksiin vastaaminen.

5.4 Aineiston keruu

Soitimme sekä lähetimme sähköpostia Helsingin seudun päiväkoteihin. Pelkän sähköpostin kautta emme saaneet ainuttakaan päiväkotia kiinnostamaan aiheesta, soittaminen oli selkeästi parempi tapa saada päiväkoteja kiinnostumaan opinnäytetyöstämme. Tarjosimme päiväkodeille mahdollisuuden valita josko he halusivat haastattelulomakkeen sähköpostitse tai paperiversiona paikalle tuoden. Kaikki halusivat haastattelulomakkeen sähköpostitse; joista osa palautti työn myös sähköpostitse ja osan haimme paikan päältä päiväkodeista paperiversiona. Haastatteluista viisi toteutimme kasvotusten tapahtuvina kyselyinä. Nauhoitimme päiväkodissa tapahtuvat haastattelut. Haastatteluiden jälkeen litteroimme saamamme vastaukset ja analysoimme tulokset teemoittelemalla.

5.5 Aineiston analysointi

Käytimme opinnäytetyössämme analysoinnin tapana teemoittelua ja taulukointia pylväsdiagrammeja apuna käyttäen.

Laadullisessa tutkimuksessa usein hyödynnetään erilaisia analyysitapoja, esimerkiksi teemoittelua, tyypittelyä, sisällönerittelyä ja diskurssianalyysiä, sekä keskusteluanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 224). Sopivan analysointitavan valitseminen oli meille helppoa ja teemoittelu tuntui luontevimmalta sekä selkeimmältä analysointitavalta meidän työhön.

Tutkimuksessamme käytimme strukturoitujen ja puolistrukturoitujen kysymysten vastauksien analysoinnissa apuna teemoittelua. Teemoittelu on luokittelua ja siinä painotetaan sitä mitä vastaajat ovat itse sanoneet. Saadut vastaukset ryhmitellään ja jaotellaan eri aiheiden perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Teemahaastatteluiden jälkeen, kirjoitetaan haastattelut puhtaaksi eli litteroidaan ne. Usein riittää kun purkaa haastattelut sellaisenaan tiedostoon, samalla voi miettiä kuinka erilaiset äännähdykset (hmm, jne.) haluaa mukaan. Aineistoin voi järjestää litteroinnin jälkeen teemoittain, missä kaikkien vastaukset ovat tietyn teeman alla. Tämä jälkeen aineisto on helppo analysoida. (Eskola & Vastamäki 2007, 41–42.)

Tekstin ymmärrettävyyttä voidaan parantaa taulukoilla, sekä kuvioilla. Taulukoissa käy ilmi numerotietoja ja sanallista esitystä käytetään useimmiten pelkästään sarakkeiden otsikoissa ja johtosarakkeessa. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2013, 322.) Koimme, että tekemämme taulukot selkeyttivät tutkimustuloksia ja meidän oli taulukoiden avulla helppo analysoida lomakkeista saamiamme vastauksia.

Kvantitatiivisen tutkimuksen keskeiset piirteet ovat aiemmista tutkimuksista nousseet johtopäätökset sekä aiempi teoretieto (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2013, 140). Käytimme myös tutkimustuloksien keruussa numeraalisia vaihtoehtoja, ja osan tutkimustuloksista havainnollistamme kuvioiden avulla.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Haastattelimme pääkaupunkiseudulla viittätoista päiväkodissa työskentelevää henkilöä, joista yhdeksän oli lastenhoitajaa, viisi lastentarhanopettajaa ja yksi erikoislastentarhanopettaja. Haastattelut tapahtuivat teema- ja lomakehaastatteluina. Haastattelimme viittä henkilöä kasvotusten ja kymmenen henkilöä täytti lomakkeen. Vastanneista kolmesta on ollut töissä tekemisissä sateenkaariperheiden kanssa. Vastaajista ainoastaan kaksi ei ollut tai he eivät olleet tietoisia olleensa tekemisissä sateenkaariperheiden kanssa. Tulos yllätti meitä, että näinkin moni on saanut kokemusta työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa.

6.1 Sateenkaariperheiden kohtaaminen

Vastanneista kolmesta on kohdannut työssään sateenkaariperheitä, yksi ei ollut ja yksi vastaajista ei tiennyt onko kohdannut sateenkaariperheitä. Suurin osa vastanneista on ollut tekemisissä vain naisparien kanssa. Tämä johtunee varmastikin siitä, että Suomessa naisparilla on helpompi saada lapsi kuin miespareilla. Miehet eivät kahdestaan voi adoptoida lasta perheen ulkopuolelta, kun taas naiset voivat hankkia lapsen yksinkin keinohedelmöityksellä.

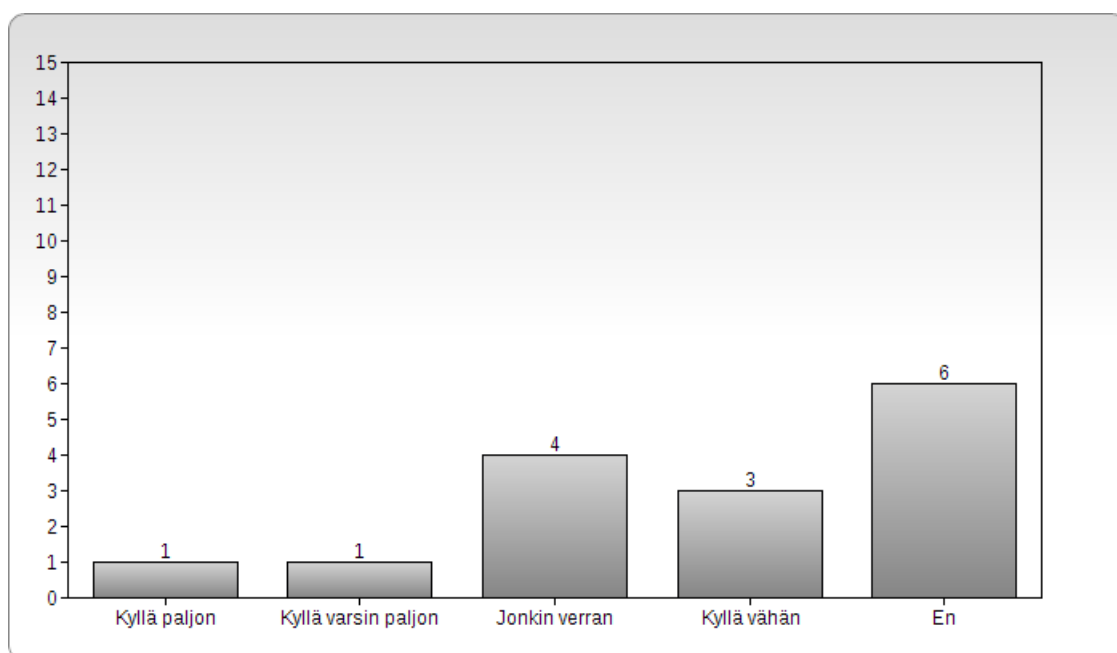
Suurin osa vastanneista ei kokenut, että olisi juurikaan nähnyt eroa sateenkaariperheiden ja tavallisten perheiden välillä työskentelyyn liittyen. Osa perheistä on avoimesti kertonut heti päiväkotisuhteen alussa, heidän olevan sateenkaariperhe. Osa perheistä ei ole asiasta kertonut, mutta asia on myöhemmin tullut esille muissa yhteyksissä, esimerkiksi lapsen kautta. Työntekijät ovat kohdelleet sateenkaariperheitä samalla tavalla kuin heteroperheitäkin.

Kysyimme mitä erityistä työntekijät ovat joutuneet ottamaan huomioon työskennellessä sateenkaariperheiden kanssa. Asia, mitä monet mainitsivat, oli se miten toimitaan isän- ja äitienpäivinä, että annetaanko yksi vai kaksi korttia ja kelle. Jos lapsi on naisparin, niin usein työntekijät pyytävät lasta tekemään kortin esimerkiksi isoisälle tai jollekin muulle tärkeälle henkilölle heidän elämässä.

Äitienpäivänä taas voidaan tehdä kaksi korttia tai vain yksi. Asiasta usein keskustellaan jo ennakoon vanhempien kanssa, että miten he haluavat, että tilanteessa toimitaan. Vanhemmilta usein myös kysytään, että miten heitä halutaan kutsuttavan lapsen seurassa, esimerkiksi voidaan sopia, että toista äitiä kutsutaan ”Maija-äidiksi” ja toista ”Marja-äidiksi”, tai toinen äiti voi olla ”äippä” ja toinen ihan vaan ”äiti”.

6.2 Tiedon ja tuen saanti

Kysyimme varhaiskasvattajilta ovatko he saaneet tietoa työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa.

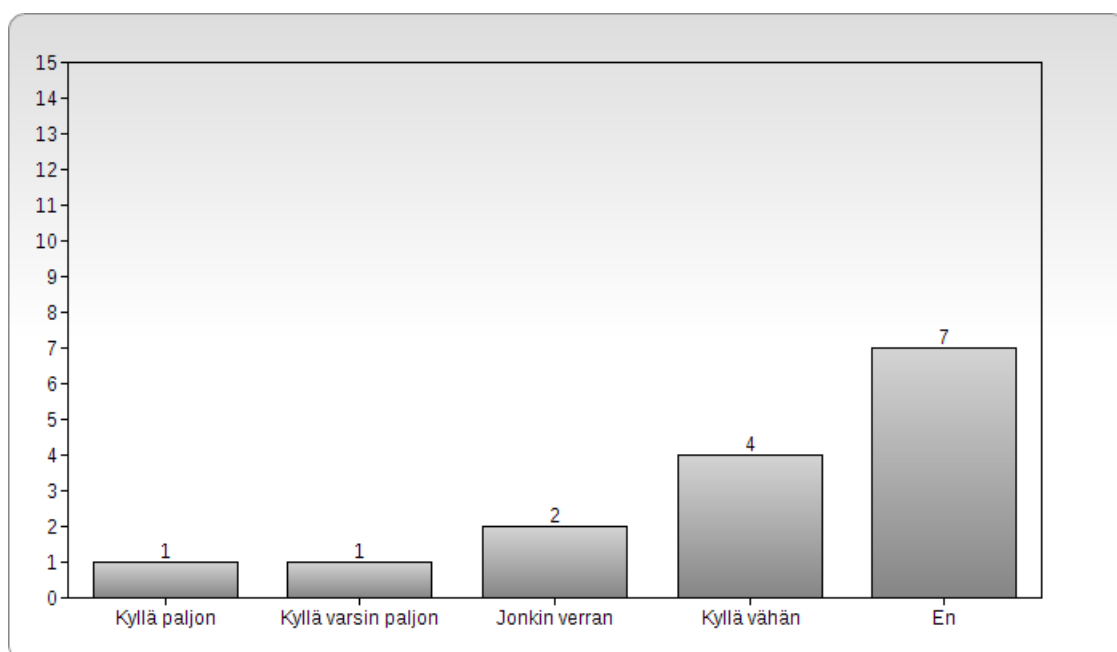

KUVIO 1. Oletko saanut tietoa työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa?

Kuvion 1 vastauksista ilmenee, että suurin osa oli saanut tietoa sateenkaariperheistä vain jonkin verran tai sitä vähemmän. Kuusi viidestätoista vastasivat, etteivät olleet saaneet minkäänlaista tietoa aiheeseen liittyen. Tämä tarkoittaa sitä, että tietoa on itse osattava hakea päiväkodin ulkopuolelta, koska päiväkodista ei selvästikään löydy oppaita tai ammatillista kirjallisuutta sateenkaariperheisiin liittyen. Ainoastaan kaksi kokivat, että olivat saaneet paljon tai varsin paljon tietoa aiheeseen liittyen. Voi olla, että nämä kaksi vastaajaa kokivat, että tiesi-

vät jo aiheesta paljon entuudestaan, esimerkiksi henkilökohtaisten kokemusten kautta. Tulos ei siis suoraan kerro siitä, että vastanneet olisivat saaneet tietoa sateenkaariperheiden kanssa työskentelemiseen päiväkodin kautta.

Kysyimme varhaiskasvattajilta ovatko he saaneet tukea työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa.

KUVIO 2. Oletko saanut tukea työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa?

Kuviossa 2 suurin osa vastanneista koki, että he eivät olleet saaneet minkäänlaista tukea työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa. Ainoastaan kaksi kokivat, että olivat saaneet tietoa paljon tai varsin paljon. Edellisen kysymyksen pohjalta voimme päätellä, että työntekijöillä on vaikeaa antaa tukea, jos heillä ei ole vahvaa tietoperustaa pohjalla. Voi myös olla, että vastanneet, jotka eivät ole saaneet tukea, eivät myöskään ole osanneet hakea tai halunneet tukea. On hyvä huomioida, että yli puolet on kuitenkin saanut edes jonkin verran tai paljon tukea. Tämä voi kertoa siitä, että työntekijöillä on tarve ja luottamus hakea tukea kollegoilta.

Kysyimme avoimissa kysymyksissä minkälaista tietoa tai tukea varhaiskasvattajat kokevat tarvitsevänsä. Kaksitoista vastasi tähän avoimeen kysymykseen,

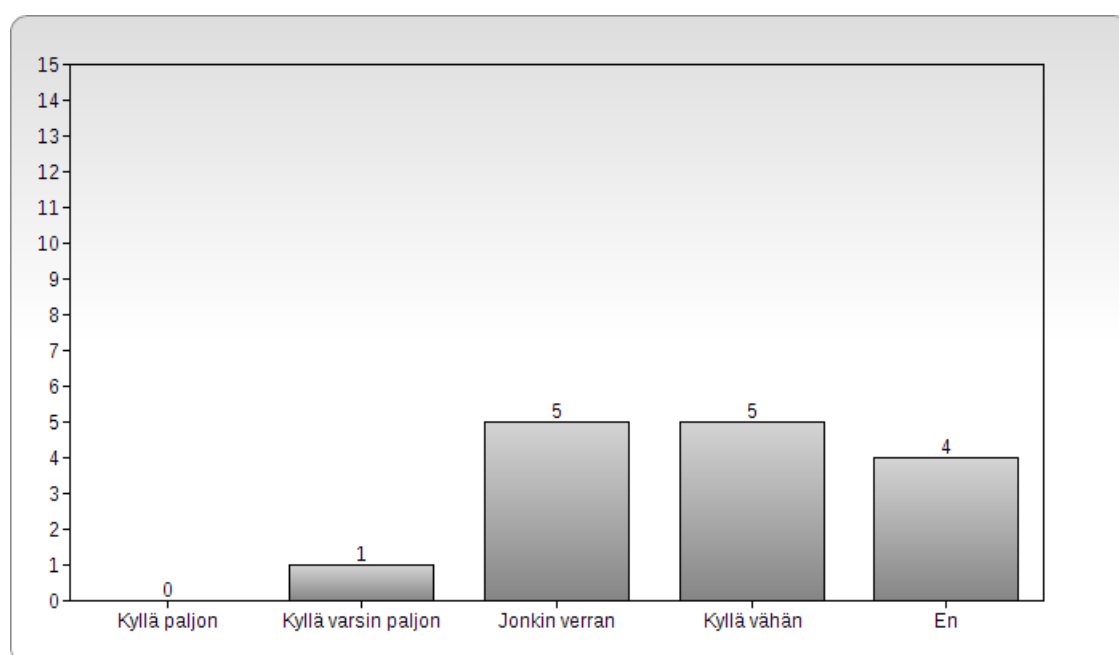
joista neljä vastasivat, etteivät koe tarvitsevansa tukea tai tietoa. Kolme jätti vastaamatta kysymykseen. Suurin osa vastanneista koki haluavansa saada tietoa ja tukea arkipäivän asioissa, kuten esimerkiksi miten toimia, jos muut lapset ihmettelevät, että miksi yhdellä lapsista on kaksi äitiä. Osa myös toivoi tietoa siitä miten toimia tilanteissa, jos perhe ei itse ota asiaa puheeksi päiväkotisuhteen alussa. Esimerkiksi miten voi itse kysyä perheeltä perhemuodosta. Pohdimme, että sateenkaariperheistä olisi hyvä puhua avoimesti työyhteisössä ja koska tietoa on jo olemassa, tulisi olemassa olevaa tietoa ja materiaalia hyödyntää.

Suurin osa vastaajista ei kokenut tarvitsevansa tietoa tai tukea aiheeseen liittyen, mutta jos tietoa tai tukea tarjottaisiin, niin he eivät kuitenkaan kieltäytyisi. Sateenkaariperheiden koetaan olevan samalla viivalla muiden perheiden kanssa, eikä sateenkaariperheen koeta poikkeavan muista perheistä. Lapsen parasta pyrittävä ajattelemaan, oli perhemuoto mikä tahansa. Pohdimme, että monet saattavatkin ajatella tietävänsä aiheesta jo tarpeeksi, eivätkä näin ollen koe tarvitsevan tietoa tai tukea aiheeseen liittyen. Itse näemme asian kuitenkin, että monet eivät tunnista kohtia, joissa tieto sateenkaariperheiden oikeuksista on tarpeellista. Tästä esimerkkinä apilaperheet; ketkä kaikki ovat lainsäädännön puitteissa oikeutettuja olemaan mukana varhaiskasvatuskeskustelussa ja saamaan tietoa lapsesta.

Yksi vastaaja koki, että asenteisiin tarvitsee puuttua ja asiat pitää puhua halki yhteisössä sekä ammatillisuuden tulee olla läsnä keskusteluissa. On tärkeää puhua asioista avoimesti työyhteisössä. Yksi vastaajista myös pohti onko olemassa aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, sillä sitä ei ole tullut hänelle vastaan. Kerroimme hänelle haastattelutilanteessa, että Sateenkaariperheet ry sivuilla on varhaiskasvatustyöntekijöille opas, kuinka kohdataan sateenkaariperhe päivähoidossa. Opas sisältää vinkkejä ja materiaaliehdotuksia, mitä varhaiskasvattajat voivat työssään hyödyntää. Pohdimme, että varhaiskasvattajien olisi tärkeää myös kehittää itse materiaaleja sateenkaariperheisiin liittyen. Esimerkiksi työntekijä voi itse kuvittaa peli- ja leikkikortteja, joissa näkyy perheiden moninaisuus.

Suomessa on ilmestynyt vain yksi lapsille suunnattu sateenkaariperheisiin liittyvä kirja: Tittamari Marttisen Ikioma perheeni. Kirjassa kerrotaan lämpimästi erilaisista perhemuodoista ja ikioma perhe onkin lapselle yleensä maailman tärkein asia (Marttinen 2014).

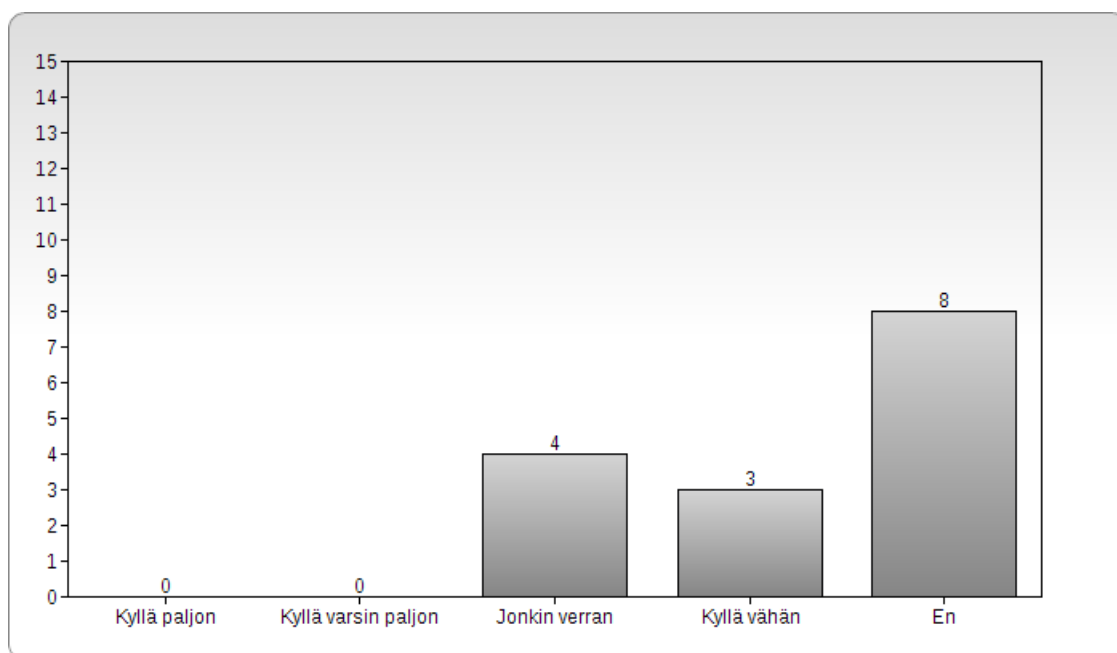
Kysyimme varhaiskasvattajilta tarvitsevatko he mielestään lisää tietoa työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa.

KUVIO 3. Tarvitsisitko mielestäsi tietoa lisää työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa?

Aikaisemmasta kuviosta (KUVIO 1) ilmeni, että suurin osa oli saanut tietoa vain jonkin verran tai sitä vähemmän. Suurin osa vastanneista (KUVIO 3) koki tarvitsevan tietoa lisää jonkin verran tai kyllä vähän. Neljä vastanneista ei kokenut tarvitsevansa tietoa lisää. Kuitenkin on hyvä huomioida, että yli puolet kokee tarvitsevansa tietoa edes jonkin verran. On tärkeää huomioida, että näinkin moni haluaisi lisää tietoa sateenkaariperheisiin liittyen edes vähän.

Kysyimme varhaiskasvattajilta tarvitsevatko he mielestään tukea työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa.

KUVIO 4. Tarvitsisitko mielestäsi tukea lisää työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa?

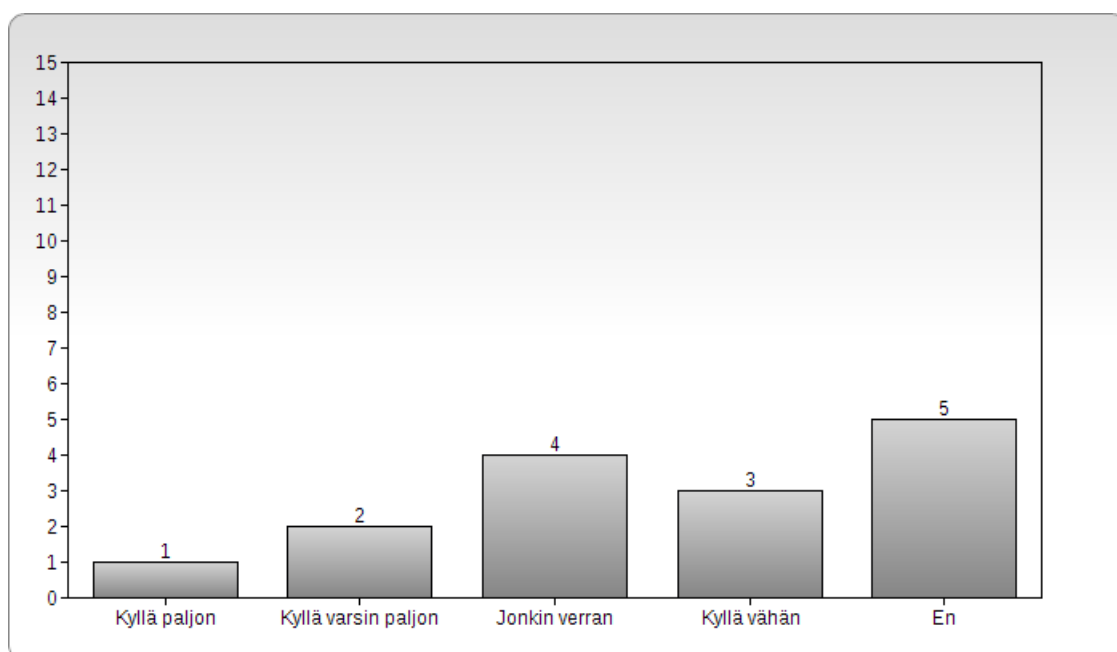
Kuviosta 4 näkee, että kaikki vastanneet kokivat tarvitsevansa tukea vain jonkin verran tai sitä vähemmän. Tukea koettiin tarvitsevan kasvatuksellisiin tilanteisiin (esimerkiksi vanhempien kysymyksiin aiheeseen liittyen) sekä aloitus- ja vasukeskusteluihin. Vaikka moni ei kokenutkaan tarvitsevansa tukea, niin kuitenkin moni sanoi, että jos tukea olisi tarjolla, siitä ei kieltäytyttäisi.

Kysyimme avoimessa kysymyksessä minkälaista tukea tai tietoa varhaiskasvattajat haluaisivat lisää. Kysymykseen vastasi yhdeksän henkilöä ja kuusi jätti vastaamatta. Tukea koettiin tarvittavan lisää vanhemmilta tulevissa kasvatuksellisissa kysymyksissä. Yksi vastaaja kertoi jos ongelmatilanteita syntyisi sateenkaariperheenä olemiseen, niin lähtisi hän hakemaan apua sateenkaariperheet ry:ltä tai SETA:lta. Tukea, tietoa ja uusia ideoita kaivataan liittyen siihen kuinka asiasta keskustellaan lapsiryhmässä. Esimerkkinä vastaaja mainitsi miten tulisi toimia kun lapsiryhmässä on lapsia muista kulttuureista ja heidän kulttuurissa ei tunneta tai hyväksytä sateenkaariperheitä. Itse koemme, että tietoa on hyvä olla jo etukäteen, ja tämä voi ehkäistä ongelmatilanteiden syntymistä.

Tiedon ja tuen saannin voisi kuvitella kävelevän käsi kädessä. Saamamme tulokset (vertaa KUVIOITA 3 & 4) kuitenkin näyttävät, että vastaajat näkevät tiedon ja tuen käsitteet erillisinä. Yli puolet vastanneista ei kokenut tarvitsevansa minkäänlaista tukea ja loput kokivat tarvitsevansa tukea jonkin verran tai vähän.

6.3 Moninaisuuden käsitteleminen lapsiryhmässä

Kysyimme varhaiskasvattajilta käsittelevätkö he lapsiryhmässä moninaisuutta liittyen seksuaalivähemmistöihin.

KUVIO 5. Käsittelettekö lapsiryhmässä moninaisuutta (tarkoitamme tässä moninaisuudella seksuaalivähemmistön liittyviä asioita)?

Kuviosta 5 näkyy, että suurin osa vastanneista käsittelee seksuaalivähemmistöön liittyvää moninaisuutta ryhmässä jonkin verran tai sitä vähemmän. Ainoastaan yksi vastanneista koki käsittelevän aihetta paljon lapsiryhmässä. Huolestuttavaa on, että viisi vastanneista ei ollut käsitellyt asiaa millään tavoin lapsiryhmässä. Avoimessa kysymyksessä perusteltiin, ettei moninaisuutta käsitelty alle kolme -vuotiaiden ryhmissä, koska vastaajat kokivat lasten olevan liian pieniä käsittelemään aihetta.

Kysyimme avoimessa kysymyksessä millä tavoin varhaiskasvattajat ovat käsitelleet moninaisuutta liittyen seksuaalivähemmistöön lapsiryhmässä. Tähän vastasi kolmetoista varhaiskasvattajaa ja kaksi jätti vastaamatta. Suurin osa vastanneista uskoi, että se jos lapsiryhmässä on sateenkaariperheen lapsi, tämä vaikuttaa siihen otetaanko asiaa puheeksi ryhmässä lasten kanssa. Jos päiväkodissa ei ole yhtään sateenkaariperheen lasta, asia tuskin tulee lasten kanssa esille. Pohdimme, että asiaa olisi hyvä käsitellä, vaikkei lapsiryhmässä ole sateenkaariperheen lasta, koska kaikkien lasten tulee oppia kohtaamaan erilaisia perheitä. Tämä luo lapsille suvaitsevaisen kasvuympäristön ja näin päiväkotia antaa lapsille tasa-arvoiset arvot muita kohtaan.

Monissa saamissamme vastauksissa esille nousi, että asiaa on käsitelty lasten kanssa, jos lapset itse ottavat asian puheeksi. Yksi vastanneista antoi esimerkin tilanteesta, jossa lapset ovat itse ihmetelleet, että miksi yhdellä lapsista on kaksi äitiä. Tällöin työntekijä on kertonut lapsille, että on olemassa monenlaisia perheitä, joillakin lapsilla on kaksi äitiä, toisilla kaksi isää ja osalla äiti ja isä. Osa lapsista voi asua ukin luona tai lastenkodissa. Vastausten kautta roolileikit ja oma perhekuvan esittely nousivat suurimmaksi apuvälineeksi käsitellä erilaisia perheitä. Yhden vastaajan mielestä täytyy olla kosketuspintaa erilaisiin perheisiin, jotta lapset pystyvät ymmärtämään erilaisuutta. Jäimme pohtimaan millaista kosketuspintaa lasten olisi hyvä saada sateenkaariperheisiin liittyen. Lapsi ei välttämättä tarvitse ryhmäänsä sateenkaariperheen lasta ymmärtääkseen perheiden moninaisuutta, vaan asiaa voi myös käsitellä materiaalien ja muiden keinojen kautta. Yksi vastaajista kiteyttää hienosti, miten tärkeää moninaisuutta on käsitellä jo päiväkodissa.

Erilaisuus on rikkaus ja erilaisuutta pitää vaalia (Haastateltava 1)

Kysyimme avoimessa kysymyksessä pitäisikö vastaajien mielestä päiväkodissa käsitellä enemmän seksuaalivähemmistön liittyvää moninaisuutta. Saimme yksitoista vastausta ja neljä jätti vastaamatta kysymykseen. Suurin osa vastanneista oli sitä mieltä, että pitäisi, jos aihe lähtee lapsista itsestään. Eli jos esimerkiksi lapset kyselevät aikuisilta voiko kaksi naista mennä naimisiin tai voiko miespari

saada lapsen, aikuisen on hyvä selvittää lapsille, että kyllä tämä on mahdollista. Jos lapsilta itseltä tulee kysymys sateenkaariperheisiin liittyen, on hyvä, että aikuinen miettii etukäteen, mitä lapselle voi vastata.

Osa pohditutti se, miten aikaisessa vaiheessa aihe kannattaa ottaa puheeksi. Kannattaako aihetta käsitellä vielä alle kolme -vuotiaiden kanssa? Osan vastanneiden mielestä aihetta ei tarvinnut vielä nostaa erikseen esille, koska lapset ovat niin pieniä käsittelemään aihetta. Vastauksista ilmeni kuitenkin, että monen vastaajan mielestä jo esikoulu-ikäisillä aihetta olisi hyvä käsitellä ja kertoa lapsille, että on olemassa erilaisia perheitä. Pohdimme miksei alle kolme -vuotiaiden kanssa voisi ottaa puheeksi perheiden moninaisuutta. Uskommekin, että jos alle kolme -vuotiaiden ryhmässä on sateenkaariperheen lapsi, asiaa ei voi käytännössä ohittaa, koska lapselle tulee puhua hänen vanhemmistaan. Sateenkaariperheiden kohtaaminen on uudempi asia kuin esimerkiksi toisesta kulttuurista tulevan perheen kanssa asioiminen.

Tää on niinkun ihan sama kun me harjoiteltiin kuinka kohdata monikulttuurisuutta ja nyt kun meillä on tämmönen. (Haastateltava1)

Yksi haastateltavista kuvasi miten lapsia kiinnostaa ympäröivä maailma, ja lapsia kiinnostavia asioita tulee käsitellä aina kun lapsi ottaa aiheita puheeksi. Mielestämme kirjoja tulisi käyttää hyödyksi mahdollisimman paljon, koska lapset pitävät tarinoista. Moninaisuus voisi olla päiväkodin yksi kuukauden aihe/teema ja tällöin voitaisiin keskittyä erilaisiin perheisiin. Yksi vastaajista huomioi että asiaa tulisi käsitellä ryhmässä jo ennen kuin sateenkaariperheen lapsi on osa sitä. Asiaa voitaisiin käsitellä lisää ja suunnitellummin. Vastauksista ilmenee, että varhaiskasvattajilla on hyviä ideoita siihen, miten tuoda aihetta esille lapsiryhmässä.

Kysyimme kuinka varhaiskasvattaja tukevat sateenkaariperheen lasta, miksi jotkut teemat tuntuvat vaikeilta ja onko ryhmässä lupa puhua moninaisuudesta. Tähän vastaamatta jätti kaksi ja saimme kolmetoista vastausta. Tutkimuksessa mukana olleilta päiväkodeista ei missään ollut kielletty seksuaalivähemmistöön liittyvän aiheen puheeksiottamista lasten kanssa. Vastauksissa tuli esille kuinka

helppoa ja mutkatonta lasten kanssa on puhua mistä tahansa aiheesta. Mikään teema ei tunnu vaikealta, koska lapset ovat niin luontevia. On hienoa huomata, että puheeksiottaminen on näinkin mutkatonta ja helppoa.

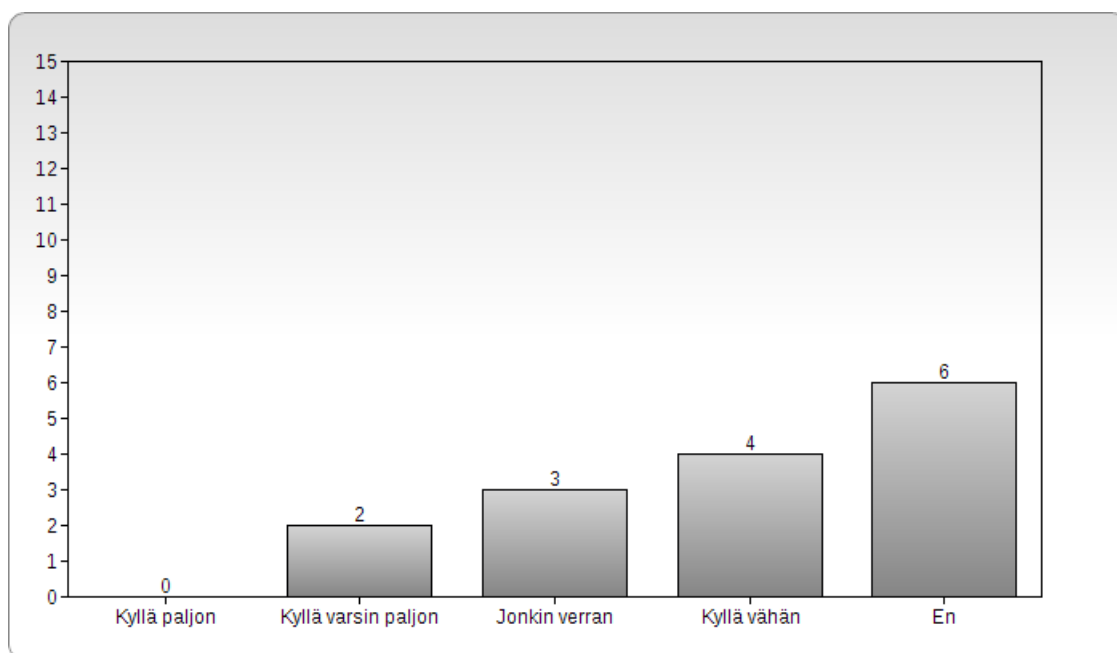
Pienillä lapsilla erilaisuudesta on vielä yksikertaista puhua sillä heillä ei ole vielä ennakko-oletuksia ja mieli on avoin (Haasteltava 2)

Osa vastaajista koki vaikeana käsitellä alle kolme -vuotiaiden lasten kanssa seksuaalivähemmistöjä. Vastaajien mielestä alle kolme -vuotiaat lapset eivät välttämättä ymmärrä, eivätkä osaa käsitellä sateenkaariperheisiin liittyvää tietoa.

Sateenkaariperheiden lasten ei ole koettu tarvitsevan erityistä tukea. Ainoastaan, jos muut lapset ihmettelevät ja kyselevät, että ”miksi sinulla on kaksi äitiä”, on aikuinen saattanut mennä mukaan keskusteluun kertomaan, että on olemassa erilaisia perheitä. Kuitenkin on koettu, että lapset itse ovat hyvin osanneet vastata kysymyksiin ja selittää asian. Vastaajat kertoivatkin kuinka aihe tuntuu olevan epäkiinnostava lasten keskuudessa, kerran asiaa saatetaan ihmetellä, mutta siihen se jääkin. Lasta tuetaan kuin ketä tahansa lasta, riippumatta minkälaisesta perheestä lapsi on tullut. Meidän mielestä on tärkeää, että lasta kohdellaan tasa-arvoisesti ja, että kaikkien lasten yksilölliset tarpeet on otettava huomioon.

6.4 Tietoperusta

Kysyimme varhaiskasvattajilta ovat he saaneet koulutusta sateenkaariperheiden kohtaamiseen, lukevat aiheesta kirjallisuutta tai käyneet aiheeseen liittyen luennolla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat päivähoitoa otamaan lapsen yksilölliset tarpeet huomioon, persoonallisuuden sekä huomioidaan perhekulttuurin. Riippumatta lapsen sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustastaan lapsen tulee kokea olevansa tasa-arvoinen. Perusteissa myös puhutaan kasvatuskumppanuuden tärkeydestä, missä vanhemmat ja henkilöstö toimivat yhdessä lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen tueksi.

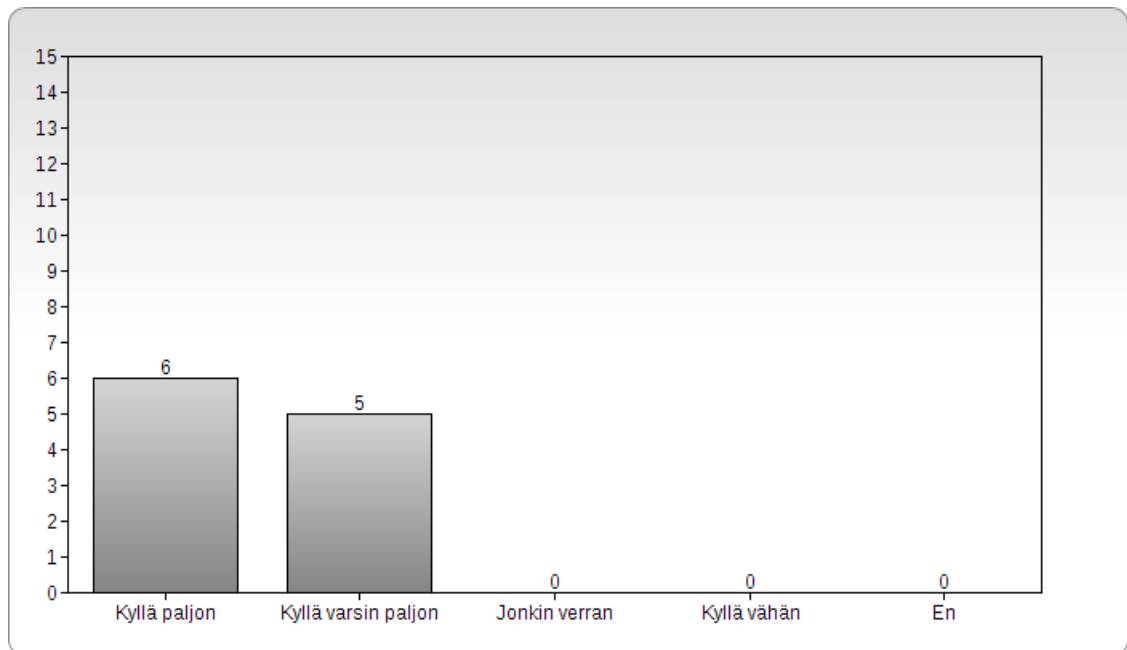

KUVIO 6. Oletko saanut koulutusta sateenkaariperheiden kohtaamiseen, luke-
nut aiheesta kirjallisuutta tai käynyt aiheeseen liittyen luennolla?

Kuviosta 6 ilmenee, että lähes kukaan vastanneista ei ollut saanut koulutusta sateenkaariperheisiin liittyen, lukenut aiheesta kirjallisuutta tai käynyt luennoilla. Osassa vastauksista ilmeni, että osa oli käsitellyt aihetta jossakin vaiheessa koulussa. Useampi vastaajista osoitti kiinnostusta pienimuotoista kurssia koh-
taan sateenkaariperheisiin liittyen, jos päiväkodissa sellainen järjestettäisiin.

Vastaajista lähes kukaan ei ollut lukenut Sateenkaariperheet päivähoidon tai koulun asiakkaana opasta. Ainoastaan kaksi vastanneista oli törmännyt kysei-
seen teokseen. Tämän tiedon haluammekin viedä eteenpäin Sateenkaariper-
heet ry:lle.

Kysyimme varhaiskasvattajilta kokevatko he, että varhaiskasvatuksen peruste-
iden veloitteet toteutuvat täysin sateenkaariperheitä kohtaan.

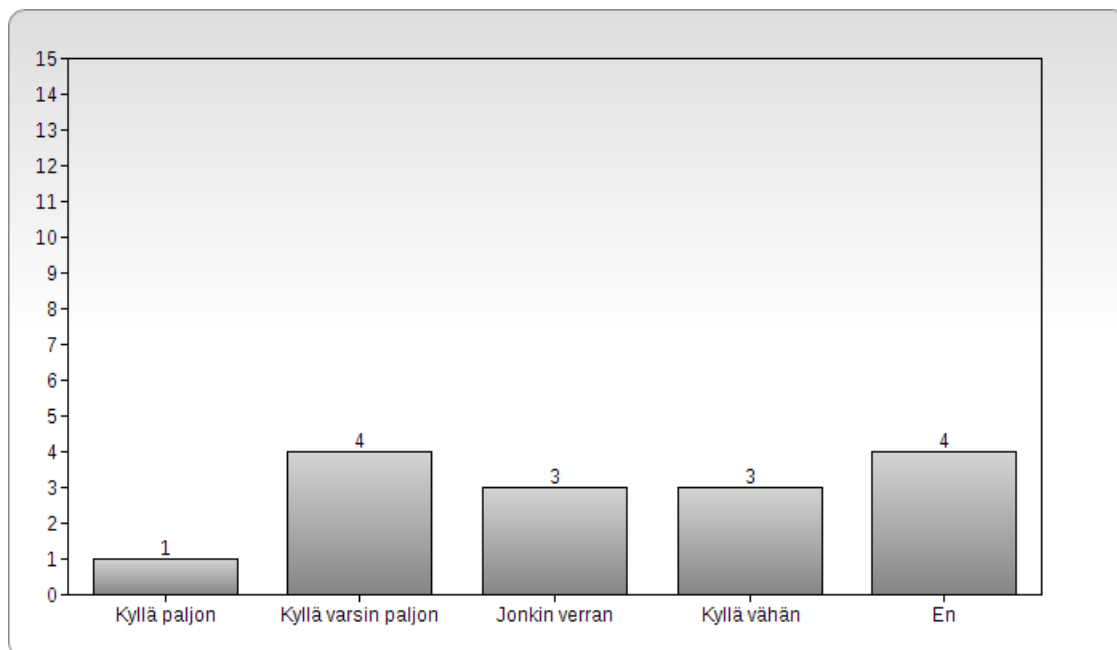

KUVIO 7. Koetko että varhaiskasvatuksen perusteiden velvoitteet toteutuvat täysin sateenkaariperheitä kohtaan?

Kuvio 7 kysymykseen vastasi yksitoista ja neljä muuta vastasivat kysymykseen ”en tiedä”. On hienoa huomata, että vastaajista kaikki kokivat, että varhaiskasvatuksen perusteiden velvoitteet toteutuivat hyvin sateenkaariperheitä kohtaan.

6.5 Moninaisuuden puheeksiottaminen

Kysyimme varhaiskasvattajailta pitäisikö seksuaalivähemmistöön liittyvää moninaisuutta tuoda päiväkodissa esille enemmän.

KUVIO 8. Pitäisikö moninaisuutta (tarkoitamme tässä moninaisuudella seksuaalivähemmistön liittyviä asioita) tuoda enemmän esiin päiväkodissanne?

Kysymys jakautti vastaajia kuvion 8 mukaisesti. Yksi kysymykseen vastaajista sanoikin, että aiheeseen ei ole tarjottu mitään koulutusta. Vastaajista suuri osa oli sitä mieltä, että moninaisuus olisi tärkeää ottaa puheeksi vanhemmilla lapsilla, kolme -vuotiaista lapsista ylöspäin. Yksi vastaajista ehdotti, että asia voitaisiin ottaa puheeksi esimerkiksi arjessa puuhastellen, leikeissä ja kirjan avulla tai näyttämällä kuvia erilaisista perheistä. Yksi vastaajista koki moninaisuuden olevan yksi tärkeimmistä arvoista.

Moninaisuus on yksi tärkeimmistä arvoista. Arvoa voi tuoda aina vahvemmin esiin ettei se ikinä unohtuisi. (Haastateltava 2)

Neljätoista henkilöä vastasi avoimeen kysymykseen, miten he haluaisivat tuoda moninaisuutta esille. Yksi jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Varhaiskasvattajat haluaisivat yleisesti tätä aihetta käsiteltäväksi lisää lapsiryhmissä sekä työyhteisössä. Myös koulutusta ja luentoja aiheesta voisi olla. Yleistä he toivoivat lisää keskustelua suvaitsevaisuudesta, johon kuuluisi myös seksuaalivähemmistöt ja erilaisuuden hyväksyminen. On tärkeää, että varhaiskasvattajat ovat valmiita luomaan uusia työkaluja ja kehittämään erilaisia menetelmiä käsitellessään moninaisuutta. On myös hienoa huomata vastauksista kuinka var-

haiskasvattajat haluavat tuoda aihetta esille enemmän työympäristössä. Moninaisuuden vaalimista pidettiin tärkeänä, mutta ilman, että ketään joutuisi niin sanotusti suurennuslasin alle. Yhden vastaajan vastaus kiteytti hienosti ajatuksen, siitä miten moninaisuutta tulisi päiväkodissa käsitellä.

Moninaisuuden vaaliminen on yksi tärkeimpiä tehtäviämme, mutta samalla en koe että sitä tarvitsisi erityisesti korostaa, sillä moninaisuus on tasa-arvoa. Kaikki saavat ja kaikkien kuuluu näkyä yhdenvertaisena ilman että kenenkään tarvitsee joutua niin sanottuun suurennuslasin alle. Mielestäni moninaisuus toteutuu siten että kaikkia kohdellaan luontevasti ja tasavertaisesti, jolloin ei synny ulkopuolisuuden tai syrjityksi tulemisen kokemusta. Ylipäättään en koe että työskentely sateenkaariperheiden kanssa poikkeaisi mitenkään erityisesti työskentelystä ns. heteroperheiden kanssa. Toki tuen jokaista perhettä tarvittaessa. Ja moninaisuus on osa nykypäivää, johon tuleva sukupolvemme kasvaa. (Haasteltava 3)

Viimeisenä avoimena kysymyksenä vastaajat pystyivät sanomaan vapaasti mielipiteitä aiheeseen liittyen. Tähän kysymykseen vastasi yhdeksän henkilöä ja kuusi jätti vastaamatta. Yleisesti aihe koettiin mielenkiintoiseksi ja hyväksi. Kysely herätti yhdelle vastaajista ajatuksen, että miten aihetta voisi tuoda esille lapsiryhmässä. Opinnäytetyön teoriaosuudessa sekä pohdinnassa löytyy erilaisia keinoja siihen, kuinka aihetta voi käsitellä lapsiryhmässä. Toivottiin että aihe nostettaisiin julkiseen keskusteluun.

On hienoa että tutkimuksia tehdään ja on opas päiväkodeille. Jäi mietityttämään, jos ei olisi sateenkaariperheitä ja sitten kun niitä tulisi sitten vasta aletaan miettimään kuinka he otetaan huomioon. Ennakointi, että jos ryhmässä on sateenkaariperheen lapsi ei vaikuta työhön, heitä kohdellaan ihan samanlailla kuin muitakin. (Haasteltava 2)

On hienoa kuulla, että vastaajat pitivät opinnäytetyötämme aihetta tärkeänä ja mielenkiintoisena. Haastatteluista näkyi erilaisuuden ja moninaisuuden arvostus, ja moninaisuutta pidettiin yhtenä päiväkodin tärkeimmistä arvoista. Saaamme tulokset olivat positiivisia ja oli ilo huomata, miten avoimet asenteet ihmisillä on aihetta kohtaan.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten pohdinta

Tutkimustulosten perusteella saatiin selville, etteivät varhaiskasvattajat kokee tarvitsevan juurikaan tukea sateenkaariperheiden kanssa ja tietoa koettiin tarvitsevan jonkin verran lisää. Jos koulutusta tarjotaan, ei siitä kieltäydyttäisi. Asenteet erilaisuutta ja vähemmistöjä kohtaan ovat avoimet.

Saamamme tulokset yllättivät meitä. Omien kokemustemme mukaan päivähoitossa ei käsitellä seksuaalivähemmistöön liittyvää moninaisuutta ja tästä johtuen lähdimme tekemään opinnäytetyötämme siinä ajatuksessa, että suurimmalla osalla varhaiskasvattajista olisi tiedon ja tuen tarvetta sateenkaariperheisiin liittyen. Henriksson (2010) toteaa opinnäytetyössään, että päivähoitoon suuntautuvien koulutukseen pitäisi lisätä sateenkaariperheitä koskeva koulutusosuus ja myös varhaiskasvattajille tulisi järjestää koulutusta aiheesta. Harjun (2013) opinnäytetyön tutkimustulokset osoittivat, että varhaiskasvattajat suhtautuivat yleisellä tasolla sateenkaariperheitä kohtaan positiivisesti, mutta käytännössä osa kuitenkin halusi pitää sateenkaariperheet ”piilossa”.

Sateenkaariperheet Ry:ssä on menossa koulutushanke, jonka tarkoituksena on järjestää eri alan ammattilaisille koulutusta opinnäytetyömme aiheeseemme liittyen; kuinka kohdata sateenkaariperhe (Sateenkaariperheet ry i.a.e). Hankkeesta tähän mennessä saatujen kokemusten perusteella ammattilaiset kokivat epävarmuutta ja hämmennystä kohdatessaan sateenkaariperheitä. Lähes kaikki ammattilaiset olivat sitä mieltä, että he tarvitsevat tietoa sateenkaariperheistä ja, että alalle tulisi saada täydennyskoulutusta sateenkaariperheisiin liittyvissä asioissa. Tämä tieto pitäisi myös sisällyttää jo alalle valmistavaan koulutukseen. (Sateenkaariperheet ry i.a.f.) Näiden kokemusten valossa onkin yllättävää kuinka erilaisia tuloksia opinnäytetyömme haastattelututkimus antoi.

Kukaan haastattelututkimukseemme osallistuneista vastaajista ei ollut saanut sateenkaariperheisiin liittyvää koulutusta. Avoimet asenteet ja myönteinen ilma-

piiri aihetta kohtaan kumpusivat varhaiskasvattajien vastauksista. Osalla vastaajista oli omakohtaista kokemusta seksuaalivähemmistön edustajista joko aikaisemmista työpaikoista ja/tai siviilielämästä. Vastaajien mielestä sateenkaariperheet eivät eroa käytännössä mitenkään muista perheistä, kuten yksinhuoltaja-, maahanmuuttaja- tai ydinperheistä. Kaikkien perheiden lapsia tuetaan yksilöllisiä tarpeita huomioiden.

Haastatteluiden jälkeen huomasimme, että meidän olisi pitänyt laittaa myös ”en osaa sanoa” vaihtoehto ainakin osaan kysymyksistä. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa ajattelimme, että saisimme laajempia vastauksia mikäli ”en tiedä” vaihtoehtoa ei kyselyssä olisi. Kuitenkin jälkikäteen ajateltuna olisi kuitenkin ollut hyvä, jos kyselyyn vastaajilla olisi ollut mahdollisuus vastata ”en osaa sanoa”, koska nyt osa vastaajista jätti joihinkin kysymyksiin kokonaan vastaamatta.

Vaikka päiväkodissa tai ryhmässä ei olisi yhtään sateenkaariperheen lasta, on lapsille silti hyvä puhua erilaisista perhemuodoista. Asiasta puhuminen on tärkeää, jotta lapset tietävät monenlaisista perheistä. Tämä myös rikastuttaa ja avartaa heidän näkemystään perheistä. Kun lapsi kasvaa ilmapiirissä, missä hän on tietoinen erilaisista perhemuodoista ja seksuaalisista suuntautumisista, kasvaa hän suvaitsevammaksi ja hänen on helpompi myöhemmin kohdata uusia asioita. Tämä myös ennaltaehkäisee lapsen kiusatuksi tulemistä.

Vaikka nyky maailmassa perheet ovat eittämättä erilaisia ja moninaisia, niin silti ydinperheen käsite tuo valtaosalle meistä mielikuvan äidistä ja isästä sekä kahdesta lapsesta. Opinnäytetyöstämme saamamme tulokset kuitenkin osoittavat, että varhaiskasvattajien silmissä niin sanottua ydinperhettä mielletty pelkästään isän ja äidin lapsiperheenä, vaan ydinperheen voi myös muodostaa esimerkiksi kaksi äitiä tai kaksi isää.

Vertailimme työtämme ja saamiamme tuloksia kahteen muuhun, jo olemassa olevaan ja vastaavasta aiheesta tehtyyn opinnäytetyöhön. Sekä meidän että kahden muun tekijän opinnäytetyön tuloksista oli pääteltävissä, että varhaiskasvattajat eivät ole saaneet tietoa tai koulutusta liittyen sateenkaariperheisiin.

Erona huomasimme, että aikaisemmissa töissä ilmeni tiedon ja koulutuksen halukkuutta ja tarvetta, kun taas meidän työssämme ei tietoa eikä tukea niinkään koettu tarvittavan. Henriksson (2010) lisäisi koulutuksiin sateenkaariperheitä koskevan osuuden, mikä on mielestämme hyvä idea, koska moninaisuutta käsitellessä seksuaalivähemmistöt usein unohtuvat muun muassa monikulttuurisuuden alle. Harjun (2013) tutkimuksessa selvisi, että sateenkaariperheitä pidetään niin sanotusti piilossa, mikä ei käy yhteen meidän tutkimustulostemme kanssa. Koimme, että sateenkaariperheet otettiin avoimesti vastaan tutkimuspäiväkodeissämme.

Ammatillisesti olimme hyvin iloisia pääosin positiivisista tuloksista, asenteet erilaisuutta ja vähemmistöjä kohtaan ovat avoimet sekä suvaitsevat. Tämä luo hyvän tunteen lähteä itse tulevina lastentarhaopettajina kentälle työskentelemään.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön haastatteluissa otimme huomioon luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä seikkoja. Etsimme haastateltavia Helsingin kaupungin päiväkodeista ja haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastateltavat saivat itse päättää osallistumisestaan opinnäytetyöhön ja tämä voi vaikuttaa saamiimme tuloksiin. On mahdollista, että vain aiheesta kiinnostuneet olivat halukkaita vastaamaan kyselyyn, jolloin eriävät mielipiteet jäävät väistämättä tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Haastattelut tapahtuivat nimettömästi ja niistä ei selviä muuta kuin työntekijän ammatti (lastentarhanopettaja, lastenhoitaja), ja työpaikan sijaintitieto (Helsinki). Haastatteluiden purun ja analysoinnin jälkeen haastatteluaineisto tuhottiin.

Työstimme alustavan haastattelupohjan yhdessä Sateenkaariperheet ry:n koulutussuunnittelijan kanssa. Suunnitelmavaiheessa saimme palautetta ohjaavilta opettajilta ja palautteen pohjalta muokkasimme lomakepohjan selkeämmäksi. Koehaastattelimme tuttua lastenhoitajaa, ja saimme palautetta haastattelurungon hyvästä toimivuudesta ja johdonmukaisuudesta. Haastatteluun oli koehaastateltavan mukaan helppo vastata eikä kysely vienyt liikaa aikaa.

Erottelimme tiedon ja tuen tarpeeseen liittyvät kysymykset toisistaan. Saimme palautetta koehaastateltavalta, että kysymyksiin vastaaminen tuntui tästä johtuen paikoittain toistolta, mutta pidimme kysymykset erillään, koska kyseessä oli kaksi erillistä asiaa. Haastattelutilanteissa kuitenkin koimme, että haastateltavat vastasivat sekä tieto- ja tukikysymyksiin samankaltaisesti. Kysyimme avoimessa kysymyksessä minkälaista tietoa ja tukea varhaiskasvattajat haluaisivat (kysymys 7), sekä minkälaisiin tilanteisiin varhaiskasvattajat haluaisivat lisää tietoa tai tukea (kysymys 10). Näiden kysymysten vastaukset olivat hyvin samankaltaisia, joten olisimme voineet yhdistää nämä avoimet kysymykset tai jättää toisen kohdan pois kokonaan.

Haastatteluja varten valitsimme satunnaisesti päiväkoteja eripuolilta Helsinkiä tietämättä onko päiväkodeissa ylipäänsä sateenkaariperheitä asiakkaina. Lähes kaikki saamistamme vastaajista olivat olleet tekemisissä sateenkaariperheiden kanssa työssään. Koemme että tämä voi vaikuttaa suurestikin tuloksiin, ja näin meiltä jäi puuttumaan heidän näkökulma, jotka eivät ole kohdanneet työssään sateenkaariperheitä. Oros, jossa satunnaisesti valituissa päiväkodeissa olivat kaikki haastateltavat kohdanneet työssään sateenkaariperheitä, kertonee kuitenkin siitä kuinka paljon sateenkaariperheitä Helsingissä on. Myös se, että varhaiskasvattajat saivat itse päättää päiväkodissa osallisuudesta voi vaikuttaa tulokseen siltä osin, että vain aiheesta kiinnostuneet osallistuivat tutkimukseen.

Saamamme vastaukset olivat positiivisia ja vastaajien mielestä eroja heteroperheiden ja sateenkaariperheiden välillä ei juuri ole. Pohdimme kuitenkin, että vastaajat eivät ehkä jokaisessa tapauksessa uskaltaneet sanoa, jos kokivatkin sateenkaariperheiden kanssa työskentelyn erilaiseksi verrattuna heteroperheisiin. Jos näin on, niin luonnollisesti tämä vaikutti saatuihin positiivisiin tutkimustuloksiin. Positiiviset tutkimustulokset voivat kertoa myös siitä, että lastentarhaopettajilla ei ole tarpeeksi tietoutta aiheesta, eivätkä tästä johtuen tiedosta edes tarvitsevansa tukea tai lisätietoa.

Pohdimme myös voiko vastaajien ikä vaikuttaa tutkimustuloksiin, sillä haastatelimme pääosin alle 50-vuotiaita. Perhekäsitys on muuttunut viimeisen 30 vuoden aikana ja uusi sukupolvi on jo tottunut eri perhemuotoihin.

7.3 Omaa ammatillista pohdintaa

Opinnäytetyön prosessin aikana olemme päässeet tutustumaan sateenkaariperheisiin liittyvään kirjallisuuteen ja materiaaleihin. Tiedämme nyt millaista tietoa ja tukea on tarjolla Helsingissä sateenkaariperheisiin liittyen ja uskomme myös, että osaamme nyt itse tulevana sosiaalialan ammattilaisina sekä lastentarhanopettajina antaa tietoa ja tukea muille. Uskomme, että työstämme on hyötyä paitsi meille itsellemme, myös muille varhaiskasvattajille. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme saaneet paljon lisää tietoa, jota voimme tulevaisuudessa viedä mukamme työpaikkoihin. Sateenkaariperheet ja adoptio-oikeusasiat ovat olleet mediassa esillä viime vuosina, joten opinnäytetyömme aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Haluamme olla mukana vaikuttamassa yhteiskunnan arvoihin ja asenteisiin.

Tutkimusprosessi oli itseä kehittävä, mielenkiintoinen kokemus. Aihe kiinnosti meitä molempia, joten opinnäytetyötä oli mielekästä tehdä. Aikataulutimme työmme jo heti alussa ja saimme tehtyä työn alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Parityöskentelyn ansiosta saimme työhön enemmän näkökulmia, kuin jos olisimme tehneet työn yksin. Työstimme opinnäytetyötä sekä yhdessä että erikseen. Yhdessä työskentely tuntui luontevalta, eikä se tuottanut ongelmia missään opinnäytetyön vaiheessa.

Opinnäytetyön tekeminen oli osittain rankkaa ja sen tekemiseen meni paljon aikaa, mutta työnteko oli myös palkitsevaa. Suurin haaste oli lähdekirjallisuuden löytäminen, koska julkaistua materiaalia aiheesta on vähän. Prosessin aikana kuitenkin opimme etsimään tietoa monipuolisemmin eri tietolähteistä. Haimme tietoa myös englannin-kielisestä kirjallisuudesta. Koko opinnäytetyöprosessi oli haastava, mutta myös opettavainen ja silmiä avaava kokemus.

Ammatillinen kasvumme on vahvistunut opinnäytetyön myötä. Työmme tarkastaminen ja korjaaminen opetti meille kärsivällisyyttä. Opimme työstämme keskustelemalla yhdessä myös lisää refleктоimisesta. Hyvä refleктоintikyky auttaa syventämään omaa ammatillisuuttamme tulevana sosiaalialan ammattilaisina. Koska teimme työn parityöskentelynä, pääsimme refleктоimaan myös toisiimme ajatuksia, joka synnytti entisestään uusia näkökulmia työhömmme.

7.4 Kehittämisehdotukset

Tulevaisuudessa olisi hyvä myös tuoda sellaisten henkilöiden näkökulma esille, jotka eivät vielä ole olleet tekemisissä sateenkaariperheiden kanssa. Helsingissä sateenkaariperheitä on paljon ja asenteet sateenkaariperheitä kohtaan ovat avoimia. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten asenteet sateenkaariperheitä kohtaan eroavat muualla Suomessa Helsinkiin verrattuna ja tarvitaanko tukea ja tietoa enemmän pääkaupunkiseudun ulkopuolella.

Vaikka saamamme tulokset olivat positiivisia, voisi silti perheiden monimuotoisuutta nostaa esille enemmänkin lapsiryhmissä ja työyhteisöissä. Aiheeseen liittyen pitäisi olla enemmän aineistoa tarjolla, kuten kirjallisuutta ja varsinkin lapsille tarkoitettuja materiaaleja, kuten erilaisia pelejä, kirjoja ja tehtäviä. Päiväkodin tilojen pitää luoda turvallinen olo lapselle, mistä hän aistii että hänet on hyväksytty ryhmään omana itsenään. Sateenkaarilipulla työntekijät voivat ryhmässä viestittää sateenkaariperheen lapselle, että heidän perhemuotonsa on hyväksytty asia tässä ympäristössä. Näin lapsi oppii kertomaan avoimesti omasta perheestään.

Kyselyyn vastanneista ainoastaan kaksi henkilöä oli tietoisia Sateenkaariperheet ry:n päiväkotia ja kouluoppaasta. Tämä opas on erinomainen väline saada tietoutta sateenkaariperheistä, siitä kuinka heitä kohdataan päivähoidossa ja mitä tällöin kannattaa huomioida. Oppaassa on runsaasti ideoita siihen, kuinka moninaisuutta voidaan käsitellä lapsiryhmässä. Varhaiskasvattajat toivoivat käytännön keinoja siihen, miten moninaisuutta voidaan tuoda yhä enemmän esille eri-ikäisten lasten kanssa. Sateenkaariperheet ry on keväällä 2015 aikana julkaisemassa oppaasta uudistetun version. Ehdotammekin Sateenkaariperheet

ry:lle että he voisivat lähettää tuoreen oppaansa päiväkodin esimiehille tai kaupunkien varhaiskasvatus virastolle, jotka taas voisivat levittää opasta eteenpäin päiväkodeille.

Päiväkodeissa toivomme avointa keskustelua moninaisuudesta yhdessä lapsiryhmän ja työyhteisön kanssa. Toivomme että varhaiskasvattajat huomioisivat kaikkien perheiden moninaisuuden ryhmässä ja aiheesta puhuttaisiin avoimesti. Jos asia tuntuu varhaiskasvattajasta hankalalta ottaa esille, tulisi tietoa ja tukea hakea aktiivisesti eri tahoilta. Päivähoidon esimiehet ovat tärkeässä roolissa tässä, heidän kannustuksensa kertoo sen että ryhmässä on lupa käsitellä moninaisuutta eri tavoin. Esimiehen tehtävä on antaa varhaiskasvattajille tilaisuus päästä koulutuksiin ja myös järjestää tilaisuuksia itse. Sateenkariperheet ry kouluttaa eri ammattiryhmiä, kuten varhaiskasvattajia.

Heteroperheet tuskin joutuvat perustelemaan seksuaalista suuntautumistaan: heteroperheen lapsen ei juuri tarvitse miettiä poikkeako hänen perheensä normista. Yhdenvertainen, normikriittinen päiväkotitoiminta on eduksi lapsille, ja se antavat tilaa jokaiselle lapselle olla oma itsensä. Normikriittisyys on asenne ja keino syrjintää vastaan sekä sen kautta voidaan kyseenalaistaa asioita ja antaa mahdollisuus yhdenvertaisuudelle. Yhdenvertaisuus on päivähoidossa sitä, että kunnioitetaan lasten yksilöllisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja oikeutta turvalliseen ympäristöön.

Huomioimattomuus ja näkymättömäksi tekeminen ovat syrjintää. Päiväkodin materiaalien tulisi olla vapaita heteronormatiivisuuksia, ja niiden pitäisi huomioida perheiden moninaisuus.

LÄHTEET

- Aarnio, Kia 2014. Sateenkaariperheiden lasten vahvuudet ja haavoittuvuudet. Kirjallisuuskatsaus. Viitattu 10.12.2014. Verkkoaineistona:
http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/ffda386e2e5a77031dd267cf07c1ba82/1418226174/application/pdf/3870040/Sateenkaariperheet_Ty%C3%B6paperi%206_1.pdf
- Aarnipuu, Tiia 2010. Sateenkaariperheen ABC. Sateenkaariperheet ja Tiia Aarnipuro. Viitattu 10.5.2014. Verkkoaineistona:
http://www.sateenkaariperheet.fi/userfiles/documents/abc-kirja_neljas_painos.pdf
- Autere, Hanne 1996. Lesboperhe ja päivähoito. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry.
- Bos, Henry; Gartrell, Nanette. 2010. Family Process, Vol. 49, No. 4, FPI, Inc. Viitattu 8.12.2014. Adolescents of the USA National Longitudinal Lesbian Family Study: Can Family Characteristics Counteract the Negative Effects of Stigmatization? Family Process,
- Eduskunta 2014a. Eduskunta antoi äänestyksessä tukensa avioliittolain muutokselle. Viitattu 2.12.2014.
<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/ajankohtaista/tiedo-tearkisto.htx?templated=1.htx&id=7078&cache=no>
- Eduskunta 2015b. Eduskunta hyväksyi avioliittolain muuttamiseen tähtäävän kansalaisaloitteen äänin 101 -90. Viitattu 12.1.2015.
<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/ajankohtaista/tiedo-tearkisto.htx?templated=1.htx&id=7142&titlenro=12/2014&sort=122014&cache=no>
- Eduskunta 2014c. M 10/2013 vp. Viitattu 10.5.2014.
<http://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiat/M+10/2013>
- Harju, Hanna-Mari 2013. ”Ovat rohkeita kun uskaltavat olla erilaisia”. Varhaiskasvattajien asenteet ja suhtautuminen sateenkaariperheitä koh-

taan. Opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu. Verkkoaineistona:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/60468/Harju_Hanna-Mari.pdf?sequence=1

Henriksson, Essi 2013. Sateenkaariperheet osana päiväkodin monimuotoisuutta: varhaiskasvattajien kokemuksia sateenkaariperheiden kohtaamisesta. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu. Verkkoaineistona:

<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22159/SateenkaariperheetVarhaiskasvatuksessa.pdf?sequence=1>

Johnson, Suzanne; O'connor Elizabeth 2001. For lesbian parents. The Guilford Press New York.

Jämsä, Juha 2003. Isä, joka on homo – homomiehen perhe ja vanhemmuus. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry

Jämsä, Juha 2008. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Jyväskylä: WS Bookwell oy.

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Juvenes Print.

Kuosmanen, Paula 2007. SEIS – Suomi eteenpäin ilman syrjintää. Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa. Toimittanut Paula Kuosmanen & JuhaJämsä. Helsinki: Edita, 62–67. Verkkoaineistona:
<http://www.sateenkaariperheet.fi/userfiles/documents/suomalaisetsateenkaariperheet.pdf>

Laki lasten päivähoitosta 1973/36, 19.1.1973. Viitattu 30.9.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Laki lasten päivähoitosta 36/1973

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001

- Marttila, Marjaana 2013. Perheiden kanssa tehtävästä työstä varhaiskasvatuksessa. Luento Lapsi ja perhetyö 1 -opintokokonaisuudessa 11.9.2013. Diakonia-ammattikorkeakoulu: Oppimateriaalipankki.
- Marttinen, Tittamari 2014. Ikioma perheeni. Kustannus oy Pieni Karhu. Tallinna Raamatutrukikoja OU.
- Mäkinen; Päivi, Raatikainen; Eija, Rahikka; Anne, Saarnio; Tuula 2011. Ammatina Sosionomi. Helsinki; WSOYpro Oy.
- Ojanen; Tuija, Ritmala; Marjo, Siven; Tuula, Vihunen; Riitta, Vilen; Marika 2011. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Sateenkaariperheet ry i.a.a. Miten lapsia tehdään? Viitattu 30.9.2014.
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=71>
- Sateenkaariperheet ry i.a.b Yhdistyksen esittely. Viitattu 30.9.2014.
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=82>
- Sateenkaariperheet ry i.a.c. Yhteistyökumppanit ja verkostot. Viitattu 30.9.2014.
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=89>
- Sateenkaariperheet ry i.a.d Tule mukaan. Viitattu 30.9.2014.
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=81>
- Sateenkaariperheet ry i.a.e. Koulutushanke. Viitattu 7.5.2014.
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=63>
- Sateenkaariperheet ry i.a.f. Raportissa: Sateenkaariperheiden lasten ja vanhemmuuden haavoittuvuudet ammattilaisten tietoisuuteen. Viitattu 7.5.2014.
http://www.sateenkaariperheet.fi/userfiles/documents/Raportti_OK_M_1_toimintavuosi.pdf
- Sateenkaariperheet ry i.a.g. Päiväkotij- ja kouluopas. Viitattu 14.11.2014.
- Seta 2008. Perheitä sateenkaaren väreissä – perheiden moninaisuudesta lapsille ja aikuisille. DVD.
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes - oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 20.9.2013. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- STAKES 2005. Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet. Stakes oppaita 56. Verkkoaineistona: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

- Sullivan, Andrew 1995. Virtually normal. Picador. Great Britain.
- Tilastokeskus i.a. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Viitattu 28.9.2014. <http://tilastokeskus.fi/virsta/tkeruu/01/07/>
- Toivola, Jani 2014. Kansanedustaja Jani Toivolan esiintyminen Ylen A-studio ohjelmassa 14.11.2014. Viitattu 14.11.2014.
- Tuomi, Jouni; Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Työministeriö 2007. SEIS – Suomi eteenpäin ilman syrjintää. Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa. Toimitannut Paula Kuosmanen & Juha Jämsä. Helsinki: Edita Prima Oy, tiivistelmä. Verkkoaineistona:
<http://www.sateenkaariperheet.fi/userfiles/documents/suomalaisetsateenkaariperheet.pdf>
- Vilén; Marika, Vihunen; Riitta, Vartiainen; Jari, Siven; Tuula, Neuvonen; Sohvi & Kurvinen; Auli 2011. Helsinki WSOYpro Oy.
- Väestöliitto 2014. Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointia selvitetään. Viitattu 10.12.2014. <http://www.vaestoliitto.fi/?x27375=3874117>
- Yhdenvertaisuuslaki 21/2004 HE

LIITE 1: Saatekirje päiväkoteihin

Hei,

Olemme kaksi sosionomi opiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opinnäytetyötä aiheesta sateenkaariperheiden kohtaaminen varhaiskasvattajien näkökulmasta. Etsisimme nyt varhaiskasvattajia, jotka olisivat kiinnostuneita vastaamaan kyselyyn kyseisestä aiheesta. Tarkoituksemme on lähettää haastattelulomake päiväkotiinne, johon toivoisimme että mahdollisimman moni vastaisi. Haluamme myös löytää sateenkaariperheitä kohdanneita, jotka olisivat kiinnostuneita kasvotusten tapahtuvaan haastatteluun(1-2 henkilöä). Haastattelut tapahtuisivat elokuun 2014 aikana. Olisimme kiitollisia, jos päiväkotinne olisi osa tutkimustamme. Olisiko teidän päiväkotinne halukas tulemaan mukaan tutkimukseemme?

Ystävällisin terveisin

Maaren Kemppi ja Miranda Heikkinen

sosionomiopiskelijat

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki

maaren.kemppi@student.diak.fi

miranda.heikkinen@student.diak.fi

050 5622825

041 4469760

LIITE 2: Haastattelulomakkeen saate

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa ja opiskelemme viimeistä vuotta Diakonia ammattikorkeakoulussa ja teemme parhaillaan opinnäytetyötä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kohtaamisesta sateenkaariperheiden kanssa. Olisimme hyvin kiitollisia, mikäli teillä olisi aikaa ja kiinnostusta täyttää kyselylomakkeemme (päivämäärä? mennessä) .Kysymyksiin vastataan täysin anonyymisti ja saatu materiaali käsitellään luottamuksellisesti sekä tuhoamme aineiston kun opinnäytetyömme on täysin valmis ja hyväksytty.

Kiitos vaivannäöstänne!

Ystävällisin terveisin

Maaren Kemppi ja Miranda Heikkinen

sosionomiopiskelijat

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki

maaren.kemppi@student.diak.fi

miranda.heikkinen@student.diak.fi

050 5622825

041 4469760

LIITE 3: Haastattelulomake

Kyselyllä kartoitamme varhaiskasvatustyöntekijöiden kokemuksia sateenkaariperheistä ja työskentelystä heidän kanssaan. Kyselyssä on tarkoitus ympyröidä oikea vaihtoehto ja vastata vapaasti avoimiin kysymyksiin. Joissakin kysymyksissä on numeroasteikko 1-5, joista 1 on kyllä ja 5 vähiten kyllä.

Sateenkaariperhe= seksuaalivähemmistöjen edustama perhe

Apilaperhe= 2 miestä + nainen, 2 naista + mies, miespari + naispari

Moninaisuus= tässä kyselyssä moninaisuudella tarkoitamme seksuaalivähemmistöjä

1. Ammattinne

Lastentarhanopettaja

Lastenhoitaja

Esimies

2. Oletko kohdannut työssäsi sateenkaariperheitä

Olen

En ole

En tiedä

3. Jos olet, kertoisitko vapaasti kokemuksiasi työnteosta sateenkaariperheiden kanssa ja minkälaisia sateenkaariperheitä olet kohdannut (naispari/miespari/apilaperheitä)?

4. Oletko joutunut ottamaan jotain erityistä tämän vuoksi huomioon? Jos olet niin mitä (esimerkiksi kaikkien vanhempien huomioon ottaminen apilaperheessä, yksilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjat, soveltuuko kysymykset, isänpäivät , perheenjäsentennimitykset)

5. Oletko saanut tietoa työskentelyyn sateenkaariperheiden kanssa?

Kyllä paljon Kyllä varsin paljon Jonkin verran Kyllä vähän En

15. Oletko saanut koulutusta sateenkaariperheiden kohtaamiseen, lukenut aiheesta kirjallisuutta tai käynyt aiheeseen liittyen luennolla?

Kyllä paljon	Kyllä varsin paljon	Jonkin verran	Kyllä vähän	En
1	2	3	4	5

16. Oletko lukenut Sateenkaariperheet päivähoidon ja koulun asiakkaina oppaan tai törmännyt siihen?

Kyllä En

17. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat päivähoitoa ottamaan lapsen yksilölliset tarpeet huomioon, persoonallisuuden sekä huomioimaan perhekulttuurin. Riippumatta lapsen sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustastaan lapsen tulee kokea olevansa tasa-arvoinen. Perusteissa myös puhutaan kasvatuskumppanuuden tärkeydestä, missä vanhemmat ja henkilöstö toimivat yhdessä lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen tueksi.

Koetko että varhaiskasvatuksen perusteiden veloitteet toteutuvat täysin sateenkaariperheitä kohtaan?

Kyllä paljon	Kyllä varsin paljon	Jonkin verran	Kyllä vähän	En
1	2	3	4	5

18. Pitäisikö moninaisuutta (tarkoitamme tässä moninaisuudella seksuaalivähemmistön liittyviä asioita) tuoda enemmän esiin päiväkodissanne?

Kyllä

paljon	Kyllä varsin paljon	Jonkin verran	Kyllä vähän	En	
	1	2	3	4	5

19. Jos vastasitte kyllä, voisitte kertoa miten haluaisitte tuoda moninaisuutta esiin?

Kiitos ja mukavaa alkanutta syyskautta 😊

